

Eylül - Aralık 1995 SAYI: 17-18

çveneburi

5 KÜLTÜREL DERGİ

ORBİ GÜRCÜSTAN HAVA YOLLARI

საქართველოს
ავიაციის კომპანია

*Güvenli ve Konforlu Uçuşlarımızla
Hizmetinizdeyiz...*

ORBİ GÜRCÜSTAN HAVAYOLLARI UÇUŞLARI:

TIFLIS	19:00	TAHRAN	20:50	CUMA
TAHRAN	21:30	TIFLIS	23:40	
TIFLIS	18:00	BERLİN	20:00	PAZARTESİ
BERLİN	22:15	TIFLIS	06:15	(ertesi gün)
TIFLIS	22:00	TEL AVIV	22:50	PAZAR
TEL AVIV	00:50	TIFLIS	05:35	PAZARTESİ
TIFLIS	09:00	ATINA	10:05	SALI
ATINA	11:30	TIFLIS	16:20	
TIFLIS	09:30	PRAG	10:20	/ 11:30 PARIS 13:35 ÇARŞAMBA
PARIS	14:35	PRAG	16:00	/ 17:10 TIFLIS
TIFLIS	09:30	İSTANBUL	10:00	PAZARTESİ
İSTANBUL	12:00	TIFLIS	16:30	
TIFLIS	13:00	VİYANA	13:30	CUMARTESİ
VİYANA	14:30	TIFLIS	21:00	
TIFLIS	13:25	MOSKOVA	14:50	HERGÜN (VKO)
MOSKOVA	16:30	TIFLIS	19:50	
TIFLIS	11:10	MOSKOVA	12:50	PAZARTESİ HARİC HERGÜN (VKO)
MOSKOVA	14:30	TIFLIS	18:00	
TIFLIS	13:10	PETERSBURG	15:40	PERŞEMBE
PETERSBURG	17:40	TIFLIS	21:50	
TIFLIS	9:00	VOLGOĞRAD	09:40	PAZARTESİ
VOLGOĞRAD	12:10	TIFLIS	14:50	
TIFLIS	10:10	KIEV	10:40	CUMA
KIEV	10:40	TIFLIS	15:00	
TIFLIS	16:00	BATUM	17:10	PAZARTESİ-CUMA HARİC HERGÜN
BATUM	09:30	TIFLIS	10:40	SALI-CUMARTESİ HARİC HERGÜN

TÜRKİYE ŞUBESİ

Cumhuriyet Cad. 171/3 Elmadağ - İSTANBUL Tel: (90.212) 240 58 27

Genel Satış Acentası / GOGIT TURİZM

Yolcuzaade İskender Cad. 66-68 K. 2 Şişhane - İSTANBUL

Tel: (90.212) 235 50 34 - 253 89 23 - 253 01 16 - 253 11 13 Fax: (90.212) 253 21 58 tlx: 38102 atrs tr.

Republic of Georgia Tbilisi Airport Tel: (0099532) 987328 / 990297

KARGO HİZMETLERİMİZ MEVCUTTUR.

çveneburi

Kültürel Dergi

Eylül - Aralık 1995, Sayı 17-18
(İki Ayda Bir Yayınlanır.)

İMEDI
Tanıtım, Yayıncılık ve Tic. A.Ş. Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Cahit OKTAY

Yayın Yönetmeni
Editör
Fahrettin ÇİLOĞLU

Mali İşler Koordinasyon Kurulu
Sabahattin KESKİN, O. Nuri MERCAN,
Cahit OKTAY, Bahri OLGUN,
İbrya ÖZKAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Aydın AKIN, Selçuk AKIN,
Nuri ÇELEBLİ, Fahrettin ÇİLOĞLU,
Lia ÇLAIDZE, Murat ERŞAHİN, Zeki
HAFIZOĞULLARI, İoseb NADİRADZE,
Muammer YAMAN, Recep ZENGİN

Yazışma Adresi
Cumhuriyet Cad. No: 59, Rışvanoğlu Apt.
Kat 6, D. 5, 80230 Harbiye - İstanbul
Faks: (0212) 233 71 04

Fiyatı
100 000 TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları
Yıllık Abone
600 000 TL / 20\$ / 30 DM

Havale Hesap No:
Posta Çeki Hesap No:
674204-Fahrettin Çiloğlu

Dizgi-Ofset Hazırlık
VEGA Yayıncılık & Tanıtım
Tel-Fax: (0212) 638 25 81

Baskı
Ceylan Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların
sorumluluğu yazanına aittir.
Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş
olmalı; derleme, ve çevirilerde kaynak
belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle
birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

çveneburi' den

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Kartuli mi, çveneburi mi? 3
Aydın AKIN

GEZİ

Türkiyeli Bir Mimarın Bakışıyla Tiflis ve Mtsheta 5

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Kafkas Evi'nden Üç Kitap 8

Fahrettin ÇİLOĞLU

Gürcüstan Kültürel İlişkiler Merkezi: Kafkas Evi 9

Lia ÇLAIDZE

Kocaeli'nin Gürcü Köyleri 13

Fahrettin ÇİLOĞLU

Gölcük'te Bir Gürcü Köyü: Siretiye 15

Recep ZENGİN

Gürcüce Derlemeler 17

Muammer YAMAN

YAŞAM-KÜLTÜR

Ben İoseb 18
İoseb NADİRADZE

Gürcüstan Anıları 19

Nuri ÇELEBLİ

Gürcü Ana 21

Zeki HAFIZOĞULLARI

ÇOCUK

Gürcü Halk Masalı:

Yoksul Köylü ve Devler 23

Üveyik 25

Fahrettin ÇİLOĞLU

HABER-YORUM

Çveneburi'den Haberler

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, 5. Kuruluş

Yılı Kutladı 26

Çveneburi Gecesi 26

Gürcüstan'da Seçim 27

Petrolün Yarısı Süpsa'ya 27

Beyaz Şal 27

Yeni İletişim Ağı 28

Gürcüstan'da Yeni Para Birimi: Lari 28

Deda Ena Yayınılandı 29

Türkiye - Gürcüstan ticari ilişkileri 29

Kısa Kısa 30

çveneburi'den

Elinizdeki 17-18. birleşik sayısıyla **çveneburi** Dergisi çıkışından bu yana üç yılını geride bırakmış bulunuyor. Bu noktada, **çveneburi**'nin siz okurlarıyla birlikte uzun bir yol kat ettiğini söyleyebiliriz. Bu yolculukta giriş-çıkışları da hiç kuskusuz birlikte yaşadık. Önceleri 48 sayfa olarak çıkardığımız dergiyi, yayın çizgimiz doğrultusunda yeterli yazı akışının olmaması, buna rağmen iki ayda bir çıkarmak istememiz nedeniyle 32 sayfaya indirmek zorunda kaldık. 1996 yılında, öyle görünüyordu ki, **çveneburi**'nin yayım süresinde de değişikliğe gitmek zorunda kalacağız. Bu arada dergiyi, belki de üç ya da dört ayda bir yayımlanan bir dergiye dönüşecek. Bu olumsuz bir gelişme olarak değil, yaşadığımız bu süreci ve içinde bulunduğumuz koşulları siz **çveneburi** okurlarıyla paylaşmak amacıyla yazıyorum. Her şeye karşın, **çveneburi**'yi sürdürme kararında olduğumuzu, bunun için siz **çveneburi** dostlarından da katkılar beklediğimizi belirtmek istiyorum. Bir gönül bağına dayanan **çveneburi** Dergisini ayakta tutmanın yollarından birinin parasal imkânlarla doğrudan ilişkili olduğunu, sizler de tahmin edebilirsiniz. Derginin yayımının koşullarını koruyabilmek için **çveneburi**'nin 1996 için yıllık abone bedelini 1 milyon TL olarak belirlemiş bulunuyoruz. Bu rakamı, **çveneburi**'nin yılda kaç sayı çıktığı ya da kaç sayfalık dergi olacağından bağımsız olarak belirlediğimizin, bunun temelinde **çveneburi**'yi ayakta tutacak maddi imkânları yaratma düşüncesinin yattığının altını çizmeliyim. Siz **çveneburi** okurlarının bunu anlayışla karşılayacağınızı, 1996 yılı abone bedeli olarak posta çeki hesabına 1 milyon TL yatıracağınızı umuyoruz.

1995 yılının bu son sayısının ilk yazısı, Türkiye'de konuşulan Gürcüceyi tartışan bir deneme. Aydın Akın'ın bilimsel verilere değil, daha çok gözlemlerine ve öznel yaklaşımına dayanan bu yazısını yayımlarken, bu tür çalışmaları özendirmeyle de amaçladığımızı söyleyebilirim. Daha sonraki sayfalarda yer alan, Tiflis ve Mtsheta üzerine yazıların, bir mimarın mesleki birikiminin yanı sıra duyarlı gözlemlerini de yansıttığını sizler de fark edeceksiniz. Daha önce yayımladığımız ve Tiflis'teki Kafkas Evi'ni tanıtan söyleşi büyük ilgi görmüştü. Bu sayıda ise, Kafkas Evi'nin Kafkas Evi'nin gerçek bir "baş evi" olduğunu gösteren etkinliklerine yer verdik. Türkolog Lia Claïdze'nin Kafkas Evi'ni ve çalışmalarını konu alan kısa yazısını, biz de Kafkas Evi'nin yayımladığı üç kitabı tanıtarak zenginleştirdik. Selçuk Akın'ın bir liste çalışmasına dayanarak, Kocaeli'nin Gürcü köyleri üzerine yazdığımız yazının, Recep Zengin'in Gölcük'teki Siretiye köyünü tanıtan yazısıyla bir bütünlük oluşturduğu söylenebilir. Daha çok anı ve izlenimlerini kaleme alan Nuri Çelebi'nin bu sayıda da benzer içerikli bir yazısı yer alıyor. **çveneburi** olarak hep sürdürmek istediğimiz "Çocuk" köşesini bu sayıda da boş bırakmadık ve iki masala yer verdik.

çveneburi'nin yazışma adresinin yeniden değiştiğini burada da belirtelim. Mektuplarınızı ve yazılarınızı bu yeni adrese bekliyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere...

Editor

Kartuli mi, çveneburi mi?

Aydın AKIN

Bundan yaklaşık dört yıl önce, 31 Ağustos 1991'de, 1937 yılında bizzat Stalin tarafından kapatılan Sarp sınır kapısı yeniden açıldı. Bu açılıştan haberdar olan Gürcüstan ve Türkiye'den pek çok kişi, karşı tarafta kalmış akrabalarını görmek için o gün kendini sınırdan buldu. Ve beklenen an geldi. Rus ve Türk yetkililerin gözetiminde sınır açılırken, Lazca, Megrelce, Gürcüce (Kartuli), Türkçe ve Rusça birbirine karışıyordu adeta. Bazıları akrabalarını bulabilmek için kendi soyadını bağıyor, bazıları da sınırın ötesinde karşılaştığı ilk kişiyle konuşmaya çalışıyor. İki ülkeyi ikiye ayıran Sarp-Sarpi köyü sakinleri de yıllar sonra ilk kez kucaklaşmanın, sarılmanın tadına varıyor. Ne de olsa yıllardır ancak sınırın dibinden birbirlerine seslenerek anlaşmaya çalışmışlardı. "93 Savaşı" ve onu izleyen yıllarda Türkiye'nin çeşitli yerlerine göç etmiş olan Gürcülerin torunları da kalabalık bir biçimde yer almıştı bu törende.

Ve beklendiği gibi, kargaşaya ve kalabalığa rağmen unutulmaz bir gün yaşandı. Türkiyeli Gürcüler sınırın öte yanındaki soydaşlarıyla karşılaşma ve konuşma fırsatı buldu; ama bu o kadar da kolay olmadı. Temel sorular ve konuşmalar nispeten rahatça gerçekleştirilse de bir konunun ayrıntılı konuşulması gerekince iki taraf için de zorluklar başlıyordu. Türkiyeli Gürcüler, Gürcüstanlı Gürcülerin kullandığı birçok sözcüğü ilk kez duyuyor ve bu bazen karşı tarafın, yani Gürcüstanlı Gürcülerin anlattıklarını anlamamaya kadar varıyordu. Öte yandan Gürcüstanlılar da, Türkiyeli Gürcülerle konuşurken dilin yapısına ve bazı sözcüklerin kullanılıyor olmasına şaşırıyorlardı. Bazen de kendilerinin artık kullanmadıkları sözcükleri duyuyorlardı. Örneğin Türkiyeli Gürcülerin çocuk anlamında kullandıkları "ğarçi" (გარჯი) sözcüğü eski Gürcüceye aşina olanlarca daha rahat anlaşılıyordu. Sonuç olarak geçen zamandan ve coğrafi kopuktan dolayı Gürcüce, Türkiye'de ve Gürcüstan'da ayrı yollara sapmıştı.

Hiç kuşkusuz bu doğal bir süreçti. Başka bir dil ortamında bulunmak gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan kopukluk, bu topluluklarda konuşulan dilin zamanla farklılaşmasını ve değişik bir gelişim izlemesini de berabe-

rinde getirmişti. Yeryüzünde verilebilecek buna benzer düzinelerce örnek var. Örneğin bugün Kanada'nın Quebec eyaletinde konuşulan Fransızca, Fransa Fransızcasından farklıdır. Çünkü iki-üç yüzyıl önce Fransa'dan Kanada'ya giden göçmenlerin beraberinde götürdükleri 18. yüzyıl Fransızcasıydı. Oysa Fransız dili Fransa'da evrimini sürdürmüştü, 18. yüzyıl Fransızcasından farklılaşmıştı. Bugün Quebecli bir Fransız'da kendisini rahatlıkla ifade edebilse de, dili yadırganacaktır. Benzer bir örnek de Makedonya Türkçesidir. Makedonyalı Türkler yüzyıllarca Makedon Slavları arasında yaşamış olmalarından dolayı, dilleri çok daha zengin olan Makedoncadan etkilenmiştir. Konuşma biçimi açısından bakacak olursak, "r" harfi Slav dillerinde olduğu gibi sert ve titreşimlidir. Gramer de bu beraberlikten etkilenmiştir ve soru takıları bazen kullanılmaz olmuştur. "Gidiyor musun?", vurgu değiştirerek "Gidiyorsunuz?" biçiminde sorulmaktadır. Doğal ki sözcük dağarcığı da Arnavutça ve Makedoncadan etkilenmiştir.

Gürcüstan'da konuşulan Gürcüce ve Türkiye'deki Gürcüce arasında da gramer değişikliği, sözcüklerin bazılarının unutulması ve anlam kaymaları gibi önemli farklılıklar var. Bugün Türkiye'de konuşulan Gürcüce, Şavşat'ta konuşulan İmerhevi şivesi dışında, Acara Gürcücesidir ve farklılık nedenlerinden biri de budur. Belirgin farklılıklardan biri gramer yapısıyla ilgili değişikliklerdir. Bu noktada Türkçenin etkisi görülmektedir. Geçen zaman içinde Türkiyeli Gürcüler cümleleri Türkçe gramere uygun olarak kurmaya başlamışlardır. Gürcücedeki "benim annem" (გეგასიძე) tamlaması Türkiye Gürcücesinde "çemi deda" (ჩემი დედა) olabilmektedir. Gürcüstan'da "yazıyorum" karşılığında "v-tzer" (ვ-ვერ) kullanılırken, bu Türkiye'de "v-tzerav" (ვ-ვერავ) olarak günümüze kadar gelmiştir. Hem Şavşat, hem Acara şivelinde dikkat çeken noktalardan biri de gelecek zaman çekiminin Gürcüstan Gürcücesinden tamamen farklı olmasıdır. "Yapacağım" anlamına gelen "gavaketona" (გავაკეტონა) sözcüğünün Gürcüstan'da karşılığı "gavaketeb"dir (გავაკეტებ).

Bazı değişiklikler sözcüklerin unutulmasından ya da değişmesinden geliyor. Ancak ge-

nellikle sıkça kullanılan, daha somut bir anlam içeren ve gündelik hayatta yer alan sözcükler, belirgin bir değişim geçirmenden birkaç yüzyıl kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu duruma örnek olarak deda (დედა), he (he), didi (დედი), sahli (სახლი), tetri (თეთრი) verilebilir. Ancak bu saptama her sözcük için geçerli değildir. Aynıri için birçok fil ve sıfat zamanla ortadan kalkmıştır. "Ama" ve "çünkü" bağlaçlarının karşılığı olan "magram" (მაგრამ) ve "radgan" (რადგან) sözcüklerini Çvneburilerin çoğu bilmiyordu ve bu durum birçoğu için hâlâ geçerlidir. "Magram" Maçaheli'de bile kaybolmuş ve Türkçe "ama" "hama"ya (ბაზა) dönüştürülerek bu boşluk doldurulmuştur. Doğal olarak edebiyat, sanat, hukuk, tarih ve siyaset bilimleri literatürüne ilişkin sözcükler Türkiye Gürcücesinde zamanın eleğinden geçememiş ya da çoğu artık tamamen unutulmuştur. Gürcüce okur-yazarlığın neredeyse tamamen ortadan kalkmasının da bir sonucu olarak Gürcüce Türkiye'de bir "köy dili"ne dönüşmüştür.

Bu arada Gürcüstan'da konuşulan Gürcücenin de son 150 yılda Rusçadan etkilendiğini belirtmek gerekir. Bazı alanlarda bu etki daha açık olarak görülür. Öte yandan Türkiye'de hâlen yasatılan bazı sözcükler Gürcüstan'da tamamen kaybolmuştur. "Surat" anlamına gelen "buki" (ბუკი) sözcüğünü hemen hiçbir Gürcüstanlı bilmez ve kullanmaz. Bunun gibi pek çok sözcük örnek verilebilir. Bir başka dikkat çekici nokta da Gürcüstanlıların Türkiye Gürcücesini eski Gürcüce olarak kabul etmeleridir.

Çok yaygın olarak rastlanan anlam değişimleri ve anlam kaymaları da oldukça belirgindir. Geçen yıllar ve kuşaklar içerisinde bazı sözcüklerin anlamları ya genişlemiş, ya daralmış ya da değişmiştir. Örneğin Türkiye'de "ölmek" anlamına gelen "mokdeba" (მოკდება) Gürcüstan'da anlam kaymasıyla "gebermek"e dönüşmüştür. Türkiye'de zaman zaman Türkçeden sözcük türetme yoluna gidilmiştir "Hazır" anlamına gelen "mızad" (მზად) sözcüğü birçok diğer sözcüğün kaderini paylaşmış, unutulmuştur. Buna paralel olarak "hazırlamak" anlamına gelen "damzadeba" da (დამზადება) Türkiye'de bilinmez. "Damzadeba"nın yerini, Türkçe "hazır" sözcüğünden türetilen "gahazireba" (გაგაზირება) almıştır.

Genellikle okuma ve yazma o dili standartlaştırır, sözcüklerin yazılı olarak tutulmasını sağlar, ortak bir konuşma dilinin oluşmasını yardımcı olur. Ayrıca coğrafi kopukluk ya da başka nedenlerden ötürü ortaya çıkan farklılıkların daha yavaş oluşmasına yol açar. Örneğin Almanca şive farklılıkları çok fazla olan

bir dildir. Almanya'nın güneyinde konuşulan Şuab şivesi, kuzeydeki Plattdeutsch'dan o kadar farklıdır ki, bu iki şiveyi konuşan neredeyse anlayamaz. Almanya'nın dili standartlaştırmasıyla ve eğitime önem vermesiyle bu farklılıklar azalmıştır.

Sarp sınır kapısının 1991'de açılması ve Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinin gelişmesiyle Gürcüstan'dan daha çok kişi Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. Bu gelişen ilişki sürecinde dil de doğal olarak etkilenmektedir. "Magram" ve "radgan" gibi bağlaçlar, sayılar, çeşitli konulardaki sözcükler Türkiye Gürcücesine girmeye başlamıştır. Sonuç olarak "Çvneburî"nin yetersiz kalmasıyla Gürcüstan'da kullanılan sözcükler, özellikle Gürcüstan'la bağlantısı olan kişilerce öğrenilmekte ve kullanılmaktadır. Bunun Türkiye Gürcücesi açısından yeni bir sürecin başlangıcı olduğu söylenebilir. Belki de bu zaten olması gereken bir gelişmedir.

Ancak Türkiye'de konuşulan Gürcüceyi de yabana atmak gerekir. Daha önce de belirttiğim gibi, eski Gürcücenin birçok ögesini taşıması açısından "Çvneburî" ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum henüz üzerinde fazla durulmamış bir araştırma alanıdır. Böylesi çalışma dilbilimciler açısından ilginç sonuçlar çıkarabilir. Bazı sözcükler, bugün birer ölü dil olan eski Anadolu dillerinden gelme olasılığı da taşımaktadır. Dağlık alanlardan ve derin vadilerden oluşan Kuzeydoğu Anadolu'nun dışı kapalı olması, eski sözcüklerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamış olabilir. Örneğin araştırmacı Kudret Emiroğlu'nun kendi yöresi olan Maçka'da yaptığı çalışma, Türkçe kökenli sözcüklerden sonra sayıca en kalabalık ikinci grubun "kökeni bilinmeyen" sözcükler olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Burada ele alınması gereken konulardan biri de, Çoruh boyunda Gürcücenin durumu. Bazı kaynaklara göre Çoruh vadisinde yer alan Özü ve Olur ilçelerinin birkaç köyünde Gürcüce konuşulmaktadır. Eğer burada gerçekten Gürcüce konuşuluyorsa, Acara ile pek bağlantısı olmayan ve çok eski dönemlerde Gürcücenin iki-üç temel gelişim ekseninden biri olan bu yörede Tao şivesinin bazı öğeleri hâlâ yaşiyor olabilir.

Çvneburî (Türkiye Gürcücesi), eksiklikleri ve aksaklıkları olsa da, sonuçta Türk yaylı Gürcülerin konuştuğu dil. Kuşaktan kuşağa aktarılın bu dili çok kolay terk etmemiz ya da değiştirebilmemiz de pek kolay olmasa gerek. Dil insanların vazgeçilmez bir parçası. Çvneburî de bizim bir parçamız, yavaş yavaş ölse de...

Türkiyeli Bir Mimarın Bakışıyla Tiflis

Zamanımızdan 1500 yıl kadar önce Kafkas cenneti Gürcüstan'ın başkenti olma ayrıcalığına kavuşan Tiflis, öyle görüntüyorki en az bir bu kadar yıl daha aynı konumunu sürdürecektir. Çünkü Kura Irmağı, hiç kuşkusuz daha yüzyıllarca, belki de bin yıllarca Kars ilimizin Göle ilçesindeki dağlardan süzülen kaynak sularıyla doğarak önce Cıldır Deresi'ni, sonra da Posof Çayı'nı kucaklayıp Gürcüstan'a doğru yola çıkacak. Kafkas Dağları'nın güney yaylalarını batıdan doğuya aşıp Hazar Denizi'ne dökülmeden önce ise, yine Türkiye'den doğup gelen Aras Nehri'yle birleşinceye dek sürdüreceği uzun ve bereketli yolculuğunda en çokulu molasını da hep Tiflis'ten geçerken verecek.

Çünkü yine Kura Irmağı, Tiflis'e kavuşunca ya dek biriktirdiği kültür ve uygarlık değerlerini bu kentle doğasına paylaşmanın keyfini yaşarken, doğrudan Tiflis'te edindiği tarih bi-

lincini de Gürcüstan'dan Azerbaycan'a doğru "dostluk ve kardeşlik duygularıyla" ulaştırmanın sonsuz dek onurunu taşıyacak. Anlaşılan Azeriler de aynı onurunu şarkılarla sürmesini istemiş olacaklar ki Azerbaycan halk müziğinde "Bayat-ı Kür" adlı uzun ve duygulu parçalarını bu ırmağın yarattığı sevgi ortamına armağan etmişler. Tiflis'te birlikte olduğumuz Gürcü ve Azeri mimarlar diyorlar ki, sevgi ve selamlarımızı Kars'ın Göle Ovası'nda toplanan dağ sularına bırakın; Kura Irmağı onları önce Gürcüstan'a getirecek ve Tiflis'ten geçerken üzerine bir o kadar daha sevgi yükleyerek Azerbaycan'a, Hazar Denizi kıyılarına dek ulaştıracak. Bu, yüzyıllardır hep böyle oldu, Göle Dağlarından berrak sular süzülürçe de böyle olacak.

Tiflis'i İS 450'lerde Gürcüstan'ın başkenti yapan Kral Gorgasali'yi atının üzerinde betimleyen dev heykelin de bulunduğu Metehi Ka-

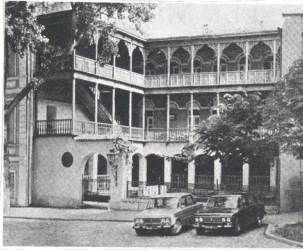
Ve Mtsheta

Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecine bağlı olarak aynı işbirliğinin "kültürel alanlarda" da güçlenmesi amacıyla oluşturulan Karadeniz Mimarlık Forumu için kuruluş toplantısına katılan değişik ülkelerden mimarlar, Tiflis'te belki de en çok "Gürcüstan'ın ilk başkenti" olarak tanıtılan "Mtsheta" adlı tarihi kasabadan ve hemen yakınındaki aynı adla anılan antik kentten etkilendiler.

Tiflis'e yaklaşık 20 km mesafede, yine Kura Irmağı'nın kenarında ve ve bu "uygarlık süyunun" aynı anda Aravgı Çayı ile birleştiği yerde bulunan Mtsheta'yı Prof. İraklı Tsitsişvili'nin rehberliğinde gezmek, gerçekten çok anlamlı ve heyecan vericiydi. Geçen yıl 75. yaşgünü 2000 kişinin katıldığı bir yemekli şölenle kutlanan Tsitsişvili, ömrünün bu hiç kuşkusuz en bilge çağını Gürcüstan Tarihi Anıtlarını Koruma Konseyi başkanı olarak yaşıyor.

Antik kenti gezerken İÖ 5. yüzyıla takvimlenen kalıntıların da bulunması nedeniyle, buranın "hangi kültüre" ait olduğu şeklindeki sorumuzu hiç duraksamadan "Elbette Gürcüstan kültürüne" diye yanıtlıyor Prof. Tsitsişvili. Bu güzel insanın verdiği bilgilere göre Mtsheta antik kenti İÖ 3. yüzyıldan İS 4. yüzyıla kadar, yani 700 yıl bölgenin yönetim merkezi olmuş. Kenti 1840'ların başlarında Alman arkeologlar bulmuşlar ve ilk kazıları yapmışlar. Geçen yıl başlayan ve Tiflis Mimarlar Enstitüsü'nce sürdürülen çalışmalarda ise buluntuların temizlenerek günışığına çıkarılması hedefleniyor. Antik kentin karşısında, Kura'nın öbür kıyısında ise Gürcüstan'ın en büyük kilisesi olan 11. yüzyıla ait Mtsheta Katedrali'nin çevresinde yine aynı geçmiş paylaşılan eski sevimli küçük evleriyle birlikte yer alıyor. Belediyesi ol-

tedrali önündeki yüksek platformdan kentin tarihî semtlerine doğru bakıyoruz. Kuzeydoğu Anadolu ve özellikle Karadeniz bölgemizdeki kültürel kimliğe, doğrusu hiç de yabancı olmayan bir yerleşme dokusu bütün bu duygulu değerlendirmelerin sanki "görsel kanıtı" gibi duruyor. Hele, katedralden aşağıya inip, adı yine Metehi olan tarihi köprüden

Tiflis'in eski kent merkezindeki süslemeli yapılardan biri.

geçerken, üstelik Kura'da balık tutanları da seyrederek karşı kıyıda ki "Ortaçala" mahallesine vardığımızda, buradaki kubbeli hamamlar ile ahşap varandallı evlerin oluşturduğu tarihsel kent mekânı bizi çok daha fazla sarmalıyor ve kendisine bağlıyor. Aynı zamanda Tiflis'in en eski kent merkezini oluşturan ve 12. yüzyıla takvimlenen kale surlarının bulunduğu sarp tepenin yamaçlarında yer alan bu yerleşmede, Azeriler ve Gürcülerin yanı sıra Ermeniler ve Yahudiler de yüzlerce yıl bir arada yaşamışlar, özgün evlerinin oluşturdu-

lu ki bir plana bağlı olarak gerçekleşmiş, birini dik kesen taş kaldırımlı caddelerin iki kenarında yine taş duvarlı ve yoldan içeride geniş bir avlunun çevresinde inşa edilmiş eski evler, caddeden geniş bir galeriyle girilen avlulara bakan iç cephelerde ise yine Kars'taki akrabalarına benzer şekilde ahşap doğramalı zarif camekânlarla örtülmüş bir tür geniş balkonlar.

Bu tanıdık mahalleden çıkıp, aynı ara sokaklardan Tiflis'in en ünlü alanı Özgürlük Meydanı'na ulaştığımızda da bu kez karşımız-

ğu sokak ve mahallelerde unutulmaz komşuluklarla zengin bir kültür mirası yaratmışlar.

Mahallenin bir başka simgesi sayılan Şii camisinin yanındaki dar sokaklardan yamaçlardaki dokuya doğru sokulduğumuzda ise, bu kez hemen her özelliğiyle bir zamanlar bizim Kars'ın da tümüne egemen olan, yine o tanıdık kent kimliğiyle karşılaşılıyor. Bel-

masına rağmen imar açısından yeni inşaat izni verilmeyen bu güzel yerleşmede, sokaklardan evlere, bahçe duvarlarından işyerlerine kadar her şey tarihsel kimliği yaşatmaya yönelik. Yükseklik olarak katedrale yarışmaya kalkan tek bir bina olmadığı gibi eskidiği için yıkılan bina da yok ve geçmişe ait tüm değerler titizlikle korunuyor.

O günün akşamı Mtsheta'dan Tiflis'e dönerken 1500 yıl önceki eski başkentten "yeni" başkente belki de aynı doğa içerisinde geçerek ulaşmanın da unutulmaz keyfini yaşadık. Bu iki yerleşme arasında yine Kura Irmağı'ndan başka yol gösterici yoktu. Yüksek bir dağın tepesinde inşa edilmiş Çvari (Haç) Kilisesi ise yol boyunca başımızı her kaldırdığımızda sanki hep uzaktan bizi izliyor gibiydi...

Hem Mtsheta'da hem de Tiflis caddelerinde dolaşırken nedense bizim Boğaziçi'ndeki o "aileden kalma" muhteşem ve zarif yapılarla yaşayan, ama yine o yalıdan başka mülkü ve eskisi gibi yüksek gelirleri de olmadığı için "varlık içinde darlık" çeken kimi eski İstanbulluların anımsadım.

Giyim, kuşam ve tavırlarından her halleriyle "görmüş, geçirmiş ve kültürlü" oldukları belli olan ve büyük olasılıkla o tarihi semtlerdeki görkemli evlerde yaşayan Gürcü kadınlar, şu ne olduğunu pek bilmedikleri "piyasa ekonomisine" ayak uydurabilmek için yollara dizilmişler seyyar satıcılık yapıyorlar. Derme çatma tezgâhlarında evde pişirdikleri böreklerin yanında birkaç kutu Coca Cola, biraz da yemiş, ciklet ya da sigara satıyorlar. Tiflis'in hem girişine hem de çıkışına dikilen ve üzerinde "well-come" ile "good-bye" yazan kocaman Coca Cola kutularını görünce, Kura Irmağı'nın yine o eski ve soylu değerlerimizi Anadolu'dan Hazar'a kadar taşımaması dilemekten başka elimden bir şey gelmiyor...

Rustaveli Bulvarı'ndan bir görünüm.

da 20. yüzyıl boyunca kentin kazandığı "sosyalist başkent" kimliğinin yine tarihten gelen değerleri de koruyan görkemli görüntüler çıkıyor. Tepedeki "Gürcü Ana" heykelinin sanki koruyucu bakışları altında şimdi özgürlüğü yaşamaya çalışan bu büyük meydan, hemen tahmin edilebileceği gibi eskiden "Lenin" adını taşıyormuş. Özgürlük Meydanı'na açılan geniş caddelerden belli ki büyük prestiji olan "Rustaveli Bulvarı" ise eskiden beri aynı ada sahip ve 12. yüzyıldan ünlü bir Gürcü şairi anımsatıyor. Aynı anda kentin kültürel mekânlarının da sıralandığı, örneğin tiyatroların, opera ve bale binasının, gençlik lokallerinin ve eğitim kurumlarının bulunduğu bu güzel bulvarın en görkemli yapısı, hiç kuşkusuz şimdi parlamentoya bağlı kongre ve toplantı hizmetleri için kullanılan eski Marksizm ve Leninizm Enstitüsü. Binanın, bulvara bakan anıtsal cephesindeki dev sütunların üzerinde ve gösterişli saçak kornişinin hemen altındaki mermer alınlıkta daha önce yer aldığı söylenen Marks, Engels, Lenin ve Stalin resimleri de artık yoklar ve sökülün yerleri beyaz boyalı olarak sanki geçmişini unutmaya çalışıyor. Tiflis'te hemen her yeni uygulamada özellikle "yakın geçmiş" silinmeye çalış-

ılırken buna karşın uzak geçmiş neredeyse tüm özelliklerine korumaya çalışılıyor.

Aslında sosyalist dönemde de özenle yaşatıldığı ve yıkılmadan gözetildiği belli olan 18. ve 19. yüzyıla ait taş ve ahşap yapılar, son yıllardaki ekonomik dar boğaza karşın yine de özenle restore ediliyor, temizleniyor, boyanıyorlar. Bunlar arasında, kentin şimdi merkezinde kalan, ama 16. yüzyıla dek dış surlarını oluşturan yüksek kale duvarlarının üzerindeki ya da bitişiğindeki geleneksel ahşap yapılar ise oldukça iyi durumdadalar ve otel, lokanta vb amaçlarla da kullanılıyorlar. Kura Nehri'nin her iki kıyısındaki yamaçlarda yer alan ve çoğu kayalar üzerine oturan benzer sivil mimarlık örnekleri de Tiflis'in uygarlık birimini 21. yüzyıla da taşımaya niyetli görünüyorlar.

Sözün kısası Tiflis, tarihsel bir başkent olmanın hemen tüm özelliklerini taşıyor. Hele Kura'yı öylesine yürekten ve sevgiyle kucaklıyor ki 1,5 milyon kişilik bir kentin tam ortasından geçmesine karşın, bu barış ırmağının en azından hep "balık tutulabilecek" temizlikte kalması ve Hazar'a doğru yine aynı güzellikte akıp gitmesi için elinden geleni yapıyor.

* Oktay Ekinci'nin, 16 Kasım 1995 tarihli *Cumburiyet* gazetesinde yayımlanan yazısından kısaltılarak alınmıştır.

Eski hamamların kubbeleri ve uzakta Metehi Katedrali.

Kafkas Evi'nden üç kitap...

Fahrettin ÇILOĞLU

Ekim 1994'te Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'ne katılmak üzere gittiğimiz Tiflis'te Kafkas Evi'nin de konuğu olmuş ve uzun bir söyleşi yapmıştık. Bu söyleşi **çveneburi**'nin Ocak-Şubat 1995 tarihli 13. sayısında yayımlamıştık. Burada bize, Kafkas Evi'nin yayımladığı ადგიური ფოლკლორი (Adige Folkloru) adlı bir kitap armağan edilmişti. Türkolog Lia Claidze aynı seriden iki kitap daha gönderince, Kafkas Evi'nin Kafkasya halklarının kültürünü tanıtmaya yönelik bu çalışmalarını **çveneburi**'de tanıtmak istedik. Bu üç çalışmayı tanıtmaya geçmeden önce, elimize yeni geçen iki yeni kitabın adını da hemen verelim: უბიხური ფოლკლორი (Ubih Folkloru) ve კარაჩაულ-ბალქარული ფოლკლორი (Karaçay - Balkar Folkloru).

1994 yılında basılan Adige Folkloru 64 sayfadan oluşan bir kitap. Gürcüce ve Rusça olarak yayımlanan kitapta, bu küçük kitapçığın 12 ciltlik "Kuzey Kafkasya Halkları Folkloru Antolojisi"nin habercisi olduğu belirtilmiş. Bu çalışmada, Kuzey Kafkasya'nın en eski halklarından Adigelerin sözlü edebiyatından örnekler yer verilmiş.

Adigeler, bugün Adige, Kabartay ve Çerkes olarak adlandırılan halklardan oluşuyor. Herodotes, Strabon gibi antik dönem yazarları Adigelerin atalarını Sindler, Meotlar, Kerketeyler olarak tanııyorlardı. 5-12. yüzyıl Gürcü kaynaklarında ise Adigeler, Cıklar, Kaşaglar olarak geçer. Adigeler, Sovyet

Devrimi'nden önce Çerkesler olarak biliniyordu. Çerkes terimi, 19. yüzyılda Kafkasya savaşlarında Türkiye'ye göç etmek zorunda kalanları, bu arada Yakındoğu'ya yerleşenleri ve Avrupa'ya gidenleri adlandırmak için kullanıldı. Sovyetler Birliği sınırları içinde kalan bazı ülkelerde ve başka ülkelerde Adigeler bugün de Çerkes olarak adlandırılıyor.

Adigeler, eski dönemlerden 18. yüzyıla kadar bir etnik grup oluşturuyorlardı. Kabartaylar, Besneyleyler, Bjeğuğlar, Temirgöyler, Şapsığlar, Abazehler, Natuhaylar gibi boylar Kafkasya'da ve yabancı ülkelerde özelliklerini günümüze kadar korumuşlardır. Bugün Adigelerin iki edebiyat dili vardır: Kabartay-Çerkes dili ve Adige dili. İlk dil Kabartay-Balkar ve Karaçay-Çerkes özerk cumhuriyetlerinde, ikincisi Adige özerk bölgesinde kullanılmaktadır. Adigeler tarih boyunca, eğer erken dönem Sind devletini saymazsak, merkezi bir devlet kuramamışlardır. Buna karşın Adige etnik topluluklarının sürekli bir kültürel birliği var olmuştur. Üstelik Adigeler, kültürel birliği olan eski halklardan biri sayılır. Dildeki ortak terimler de bunun bir göstergesidir: Adige-Adiga (bütün Adige [Çerkes] halklarının ortak adı), Adigabze (Adige dili), Adige habze (Adige gelenek ve görenekleri), Adige oriuta (Adige sözlü edebiyatı).

Adige folkloru, başka halklarda olduğu gibi, halk yaşamının bir aynası kabul edilir. Halkın yalnızca toplumsal sü-

ადიღური
 ფოლკლორი
 АДЫГСКИЙ
 ФОЛЬКЛОР

Adige Folkloru

reçlerine ışık tutmakla kalmaz, toplum yaşamının kapalı kalmış yanlarını da gösterir, halkın tarihini, halk felsefesini, halk sosyolojisini, halk pedagojisini yansıtır. Adıge folklorunda, halk yaratıcılığının bütün yönlerini görmek mümkündür: İş şarkıları, masallar, destanlar, halk hikâyeleri, bilmece, efsaneler...

Adıge folklorunda "mit"lerin ve "Nartlar"ın kahramanlık destanının özel bir yeri vardır. Nartların destansı devine ilişkin anlatılanlar, Abhazlar, Abazalar, Osetler, Vaynahlar gibi birçok Kafkas halkı ve tarihsel olarak bu halklarla ilişkisi bulunan Svanlar, Raçveller, Hevsurlar gibi Kartveli boylar için ortak özellikler taşıır.

Adıge Folkloru adlı kitapta 21 parça yer alıyor. Bunların bazılarının adları şöyle: "Eski Adıge Şarkısı", "Yenilmez Nartlar Şarkısı", "Gelin Duası", "Avcı Şarkısı", "Ata Biniyor Benim Oğlum", "Adiip", "Adiuh"...

Tiflis'te 1995 yılında basılan Ubıh Folkloru 94 sayfadandır. Kitabın iç kapağının başında "Kafkas Halkları Folkloru" üst başlığı yer alıyor. Aynı üst başlık, Karaçay-Balkar Folkloru adlı kitapta da var. Bilindiği gibi Ubıhlar ya da Vubıhlar, Abhaz-Adıge boylarından biri. 1864'e kadar Ubıhlar Kuzeybatı Kafkasya'da Karadeniz kıyılarında, Kafkaslar'ın güney ve batı eteklerinde yaşıyorlardı. Tarihte devlet kuramamış olan Ubıhlar, ataeril-feodal bir topluluk olarak bilinir. Ubıhların nüfusu 40 bin dolayındaydı. 19. yüzyılda Kafkas savaşları sırasında Ubıhlar, Ruslar tarafından Kafkasya haritasından silindiler. Mart 1864'te Ubıh topraklarına giren Rus orduları,

Ubıh Folkloru

25 Mart'ta ülkenin merkezi olan Saşe'yi (Soçi) ele geçirdiler. Ubıhlar Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakıldılar ve son göç 21 Mayıs 1864'te gerçekleşti. Ubıhların bu trajedisini, Bagrat Şinkuba'nın *Son Ubıh* (1990) adlı kitabında oldukça çarpıcı biçimde anlatılır. Ancak Ubıhların trajedisini, geldikleri yerde de sürdürdüler. Marmara Bölgesi'nin güney kesimine yerleşen Ubıhlar, zamanla dillerini de yitirdiler.

Gürcüstan Kültürel İlişkiler Merkezi Kafkas Evi

Lia ÇLAİDZE

Gürcüstan Kültürel İlişkiler Merkezi Kafkas Evi, kültürel ve bilimsel araştırmalar yapan, haberleşmeyi sağlayan ve barış için çaba sarf eden bir kuruluştur. Kafkas Evi, 1979 yılında ortaya çıkan "Tercüme ve Edebi İlişkiler Başkanlığı"nın temelleri üzerinde 1990 yılında kuruldu. Merkezde, Kafkasya, Avrupa, Slav ve Doğu dilleri ve kültürleri konularında 40'tan çok uzman kişi çalışmaktadır. Kafkas Evi, şu konularda etkinlik göstermektedir: 1) Kafkasya Bölümü (Adıge, Karaçay-Balkar, Çeçen-İnguş, Oset, Dağıstan, Gürcü, Ermeni, Azeri dilleri okulları). 2) Rusya Bölümü. 3) Avrupa-Amerika Bölümü. 4) Doğu Bölümü. 5) Kültür, Siyaset ve Ekoloji Bölümü. 6) Enformasyon - Bibliyografya Bölümü. 7) Puşkin Hatıra Müzesi - Smirnov'ların Eşi Müzesi. 8) Kafkas Salonu (Kafkasya ressamlarının yapıtlarının ve Kafkasya etnografik eşyalarının daimi sergisi ve satışı). 9) "Kafkasya Evi" Yayınevi.

Merkez, Gürcüstan ile Kafkasya'nın kültürel miraslarının ve doğalarının korunmasını amaçlıyor. Gürcüstan ile Kafkasya'da barış ve demokrasi için gerekli olan ruhsal ve entelektüel ortamının yaratılması, bu bölgelerin ekolojik güvenliğinin sağlanması da Kafkas Evi'nin

Karaçay - Balkar Folkloru

1970'lerde yalnızca yaklaşık 20 kişinin Ubıhça konuştuğu biliniyor: Ancak bunların hemen hepsi yaşlı insanlardı. Fransız filolog Georges Dumezil, yitip gitmekte olan bu dille ilgilenmeye başladı. Bu süreçte, Manyas'ın Haciosman köyünde yaşayan ve sonradan Ubıhça konuşan son kişi olarak tanınan Tefvik Esenç (1900/1906-1992) ile tanıştı. Dumezil, Tefvik Esenç'ten büyük ölçüde yararlanarak, 1975'te *Le Verbe d'Ubykh: Etudes descriptives et com-*

peratives (Ubıh Dili: Betimlemeli ve Karşılaştırmalı Araştırmalar) adlı kitabı yazdı. Dumezil, yıllar önce *Contes et legendes des Ubykhs* (1957; Ubıhların Masal ve Efsaneleri) adlı kitabı kaleme almıştı. Yitip giden Ubıhlardan geriye kalanlardan biri de, İsmet Arasan'ın çektiği *Son Sesler* (1987) adlı belgeseldir.

Gürcüce ve Rusça olarak yayımlanan Ubıh Folkloru'nun önsözünü, Kafkas Evi direktörü yazar, Alman dili ve edebiyatı uzmanı Naira Gelaşvili yazmış. Daha sonra, Ubıhları ve folklorunu tanıtan yaklaşık dokuz sayfalık bir değerlendirme yazısı yer alıyor. Bu değerlendirme yazısı ise Rusudan Canaşa tarafından kaleme alınmış. Kitapta 11 parça yer alıyor. Masal ve efsanelerden oluşan bu metinler, Dumezil gibi araştırmacılar tarafından Tefvik Esenç, Hüseyin Kozan, İlyas Hoskan, Ali Bilaş'iden derlenmiş. Kitapta yer alan bazı parçaların adları şöyle: "Kadın Akli", "Yaşlı Adam ve Dev", "Aydemir Han", "Köylünün Oğlu"...

Üçüncü kitap Karaçay-Balkar Folkloru da 1995'te Tiflis'te basılmış. Kitabın hazırlanmasına Türkolog Lia Çlaidze öncülük etmiş ve Gürcüce çevirileri yapmış. Kitap 88 sayfadan oluşuyor. Üç sayfalık önsöz de gene Lia Çlaidze tarafından kaleme alınmış. Çlaidze, Karaçaylar ile Balkarların etnik olarak aynı halk olduğunu, aynı dili konuştuklarını belirtiyor. Bu iki halk çok eskilerde Kafkaslar'ın orta kesimindeki kuzey eteklerine yerleşmişler. Bugün siyasi ve yönetsel açıdan ikiye ayrılan bu iki halktan Karaçaylar Karaçay-Çerkes özerk cumhuriyetinde, Balkarlar Kabartay-Balkar özerk cumhuriyetinde yaşıyorlar. Karaçayların

amaçları arasında yer alıyor. Kafkas Evi, Gürcüstan'ın komşu ülkeleriyle kültürel ilişkiler kurup bu ilişkileri kalıcı hale getirmeyi hedefleri arasına almıştır. Gürcüstan'da yaşayan azınlık cumhuriyetin kültürel hayatına katmayı hedefliyor. Merkez, Kafkasya halklarının çağdaş tarihini, siyasal düşüncesini, etnik çatışmaların nedenlerini araştırmayı, Kafkasya konusunda ilgilileri bilgilendirmeyi amaç edinmiştir. Kafkas Evi'nde, Kafkasya halklarının geleneksel ve çağdaş sanatlarının geliştirilmesi ve tanıtılması amacıyla "Kafkasya Ressamlar Birliği" kurulmuştur. Kısa "Kafkasya Sözlüğü" ve "Kafkasya Ansiklopedisi" hazırlayan Kafkas Evi, yakın gelecekte Kafkasya Haberleşme Merkezi'ni kuracaktır. Merkez tarafından derlenmiş ve çevirileri yapılmış on iki ciltlik "Kafkasya Halk Edebiyatı" yayımlanmayı bekliyor. Bu hacimli yapının her cildi, özgün dilde, Gürcüce ve Rusça olmak üzere üç dilde hazırlanmıştır. Yapıtı ayrıca geniş bir açıklamalar bölümü eklenmiştir.

Kafkas Evi'nde öğrencilere profesörler tarafından Abhazca, Çeçence, Adigece ve Dağıstan dilleri, Ermenice ve Türkçe öğretilmektedir. Bu diller için ders kitapları yazımına başlanmıştır. Puşkin Hatıra Müzesi'nin de bulunduğu Kafkas Evi, Rusya-Gürcüstan arasındaki kültürel ilişkileri pekiştirmeyi de amaç edinmiştir. Merkezin çalışmalarının ana hedeflerinden biri, edebî ve bilimsel yapıtların çevrilmesidir. Merkezin çalışmalarında çocuk haklarının tanıtılması ve çocuklara çevre eğitimi verilmesi de yer almaktadır. Merkezde, doğanın ve hayvanların korunmasına yönelik olarak "Maugli" adlı çocuk kulübü kurulmuştur. Kulüp, çocuklara doğa ve hayvan sevgisi aşılamayı, dünya yazarlarından öykü ve şiir çevirileri yayımlamayı amaç edinmiştir.

ve Balkarların etnik kökenine ilişkin farklı görüşler ileri sürülüyor. Bir görüşe göre Dağlı Halklardan olan Karaçaylar ve Balkarlar, İS 1. yüzyılda Alanlarla ve sonraları Türk boylarından Bulgarlarla, 11. yüzyılda da Kıpçaklarla karıştılar. Bir başka görüşe göre Alanların arasında Türk boyları vardı ve Karaçay-Balkarlar bu boylardan gelir. Karaçay-Balkar dili, Türk dillerinden biridir ve Kıpçak lehçesine bağlıdır. Karaçayların ve Balkarların Sovyet Devrimi'nden sonra oluşturulan yazı dilinden önce yazılı edebiyatları yoktu. Karaçay-Balkar folkloru yalnızca Türk diliyle oluşmuştur. Ancak bu folklorun diğer Türk dilleriyle oluşmuş olan herhangi bir folklorla yakınlığı olmadığı söylenebilir. Karaçay-Balkar folkloru, hem içerik hem de biçim açısından Kafkas folklorunun bir parçasıdır. Karaçay-Balkar folkloru içinde Kuzey Kafkas halklarının yanı sıra Kartveli okurlara tanıdık gelen motifler bulmak da mümkündür. Karaçay-Balkarlarda şiirlerin okunmadığı sofralara neredeyse rastlanmaz. Düğünlerde gelin ve damadın kutsandığına çok sık rastlanır. Şerefe ya da sağlığa

içildiğinde, Tanrıyı anmak için eski Türk dilindeki "Teiri" sözcüğü kullanılır. Bu tür gelenekleri dile getiren folklorik öğeler de doğal olarak İslam öncesi dönemi yansıtır.

Geçen yüzyılın altmış ve yetmişli yıllarında Kafkasya'da bir trajedi yaşandı. Rus yayılması sırasında binlerce Müslüman Kafkasya'daki topraklarından kovuldu ve Osmanlı ülkesine göç etmek zorunda bırakıldı. Bu trajedi, bir "Muhacir folkloru" dönemine yol açtı. Karaçay-Balkarların "İstanbul'a Gidenlere Şarkı"sı, bu acıklı hikâyeyi yansıtır. Karaçay-Balkar folklorundan bir kesit veren Karaçay-Balkar Folkloru'nda, şarkılar, masallardan vb oluşan 21 parça yer alıyor. Bunlardan bazılarının adları şöyle: "Apsati" (Av tanrısı), "Şerefe", "Ne Daha Güçlüdür?", "Beyaz Kuzu", "Kim Daha Büyüktür?"...

"Gidenler İstanbul'a gitti.

Acıya burada kalanlar dayandı!

O zaman geldi başımıza gelenler!

Boyunlar kızıl renge boyandı."

İşte böyle başlıyor "İstanbul'a Gidenlere Şarkı" ve devam ediyor...

ÜNYE PARKE KERESTECİLİK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

- * FIRINLI KAYIN
- * PARKE
- * SÜPÜRGELİK

- * MARLEY
- * ZİFT
- * CİLA

Fabrika Satış Mağazası:

Alemdağ Cad. Çayırönü Mevkii No: 60 Y. Dudullu / İST. Tel: (0216) 420 39 80

Fab. ÜNYE Tel: (0452) 312 16 63 - 323 10 82 - 323 39 77 Fax: 323 55 43

KUVARSİT

İç ve Dış Cephe Kaplaması

KULLANILDIĞI ALAN

Dış Cephe	İnce sıva, Brüt beton ve beton panolar
İç Mekan	İnce sıva, alçı ve beton panolar
	Ahşap ve mamulleri separatörler
	Genelde su emebilen ve alkali olmayan tüm yüzeylerde

N İ T E L İ K L E R İ

- Ultraviyole ışınlarından dolayı solmaz
- Ateşe dayanıklıdır
- Su geçirmez
- Yıkılabilir
- Nefes alma özelliğine sahiptir
- Her iklim koşuluna fevkalade dayanıklıdır
- Küf oluşturmaz
- Esnektir, Sıva alt yüzeyindeki çatlakların, yüzeye yayılmasını önler

Her zaman, doğal

KUVARSİT

İç ve Dış Cephe Kaplaması

*Uygundur,
Sađlandır, Güzeldir...*

KÜPÇÜLER MAH. KARA SK. NO: 3 ADAPAZARI

FABRIKA TEL : (0264) 273 57 42

İSTANBUL TEL: (0216) 389 20 13 FAX: (0216) 389 51 56

Kocaeli'nin Gürcü köyleri

Fahrettin ÇILOĞLU

Türkiye'de Gürcü köyleri üzerine bir değerlendirme yapılmamıştır. Belki, Doktor İsmet-zade Mehmed Arif'in *Gürcü Köyleri* adlı kitabında adı geçen Samsun'un birkaç köyünü ve Magnarella'nın üzerine bir kitap yazdığı İnegöl'ün Hayriye köyünü bu saptamanın dışında tutabiliriz. Türkçe kitap okuruna yönelik olarak ilk kez, Fahrettin Çiloğlu'nun *Gürcülerin Tarihi* adlı kitabının "Türkiye Gürcüleri" bölümünde Türkiye'deki Gürcü köylerinin bir listesi verilmiştir. Ancak bu liste, yazarın kendi çalışmasının ya da araştırmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış değildir. Dipnotta da belirtildiği gibi, Peter Alford Andrews'un *Ethnic Groups in the Republic of Turkey* adlı çalışmasından alınmıştır. Bu kitaptaki liste büyük ölçüde eksik ve yanlış olmasına, bazı köy adla-

rının değişmiş olmasına karşın, başka bir çalışma bulunmamasından dolayı yayımlanmıştır.

Selçuk Akın'ın Kocaeli ilinde yaptığı bir çalışma, *Gürcülerin Tarihi*'nde yayımlanan listeye bir katkı olarak değerlendirilebilir. Kitapta merkez ilçeye bağlı Gürcü nüfuslu dört yerleşme yeri verilirken (Hikmetiye, Balaban, Maşukiye ve Nusretiye), Akın'ın çalışmasında bu sayı 10'a çıkıyor. Ancak Akın'ın listesinde, 1990 sayımına göre nüfusu 4 451 olan Maşukiye yer almamıştır. Kandıra ve Karamürsel ilçelerindeki Gürcü nüfuslu köyler, her iki listede de aynı biçimde saptanmıştır. İki liste karşılaştırıldığında, özellikle Gölcük ilçesi dikkat çekicidir. Kitapta Gölcük ilçesine bağlı beş köyün adı verilmiştir. Bu köyler Hamidi-

Kocaeli ilinin Gürcü nüfuslu köyleri (1)

Nüfus (1990)

Merkez ilçe (İzmit)

A:		
Balaban*	(köy)	= Gürcü + başkaları.....857
Çubuklubâlâ	"	= Gürcü160
Eşmeahmediye*	"	= Gürcü + başkaları.....208
Havuzlubahçe* (Bahçecik belediyesine bağlı mezra)		= Gürcü + başkaları
Nusretiye*	(köy)	= Gürcü + başkaları.....718
Şirinsulhiye*	"	= Gürcü + başkaları.....904

B:		
Bahçecik	(belediye)	= Gürcü + başkaları8 648
Derince	"	= Gürcü + başkaları
Hikmetiye (Büyükderbent)	"	= Gürcü + başkaları.....3 565
Yeniköy	"	= Gürcü + başkaları.....3 140

Kandıra ilçesi		
Beylerbeyi (Kıranlar)	(köy)	= Gürcü + başkaları.....776

Karamürsel ilçesi		
Nusretiye*	(köy)	= Gürcü + başkaları.....136

Gölcük ilçesi

A:		
Ahmediye (Ayvazpınar köyüne bağlı mezra)		= Gürcü

ye, Hisareyn, İhsaniye, Nimetiye ve Şevketiye'dir. Selçuk Akın ise, Gölcük ilçesindeki Gürcü nüfuslu köylerin sayısını 17 olarak vermektedir.

Selçuk Akın'ın yaptığı türde çalışmaların,

Türkiye'deki Gürcüler üzerine yapılan ve yapılacak çalışmalara önemli katkılar sağlayacağı açık. Recep Zengin'in bu sayıda yer alan Siretiye (Siyretiye) köyünü tanıtmaya yönelik yazısı da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Ferhadiye*	(köy)	= Gürcü + başkaları.....398
Hamidiye (Borçka)	"	= Gürcü.....773
Hasaneyn (Tsothoba)	"	= Gürcü.....2 398
İcadiye (Alimezar)	"	= Gürcü.....171
İrşadiye (Beylik)	"	= Gürcü304
Lütfiye* (Beyoğlu)	"	= Gürcü + başkaları.....373
Nimetiye* (Mevkiye)	"	= Gürcü + başkaları.....273
Mamuriye (Murkiveti)	"	= Gürcü.....179
Nüzhetiye (Murguli)	"	= Gürcü + başkaları.....630
Siyretiye (Kurabiçki)	"	= Gürcü.....233
Şevketiye (Saçmalı)	"	= Gürcü.....132
Ümmüye (Biçki)	"	= Gürcü + başkaları.....2 016
B:		
Hisarey (Asarköy)	(belediye)	= Gürcü + başkaları.....2 398
İhsaniye (Tatarköy, Saniye)	"	= Gürcü + başkaları.....9 186
Şirinköy (Damlar)	(köy)	= Gürcü + başkaları.....2 016
Ulaşlı	(belediye)	= Gürcü + başkaları.....2 630

(1) Bu liste Selçuk AKIN tarafından hazırlanmıştır.

A : Gürcüler tarafından kurulmuş yerleşim yerleri.

B : Gürcüler tarafından kurulmamış, fakat çoğunluğu teşkil etmemekle birlikte Gürcülerin de yaşadığı köyler.

* Son 25 yılda karışmaya başlamış Gürcü köyleri.

çveneburi'den Çağrı !..

çveneburi dergisi, Türkiye'deki Gürcülerin yaşadığı köyleri tanıtan yazılara yer verecektir. Bunu gerçekleştirmek için siz değerli **çveneburi** okurlarından katkı beklemektedir. Köyünüzün tarihini, eğer göç yoluyla gelmişse nasıl ve ne zaman göç edildiğini, nüfusunu, yaşam biçimini, gelenek ve görenekleri, Gürcüce konuşulup konuşulmadığını, doğum, nişan ve düğün âdetlerini, varsa geleneksel şenlikleri, hâlâ anlatılmakta olan masal ve hikâyeleri, gerçek yaşamdan ilginç olayları vs. bize yazıp gönderiniz. Köyünüzün fotoğraflarını ve köyde yaşayan kişilerle ilgili ilginç fotoğrafları da yazınıza ekleyiniz. Yazınızı hazırlarken 14. sayıda yer alan Maçaheli köylerine ilişkin yazıdan yararlanabilirsiniz. Bu çalışmaya yapacağınız katkılardan dolayı **çveneburi** dergisi adına şimdiden teşekkür ediyoruz.

Gölcükte bir Gürcü köyü: Siretiye

Recep ZENGİN

"93 Harbi" olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Batum yöresinden göç eden Gürcülerden bir kısmı, Karadeniz kıyısı boyunca Giresun, Ordu, Samsun, Sinop, Adapazarı, İzmit'i kendilerine yurt edinirken, bizim köylülerin ataları da Gölcük ilçesine gelirler. Ancak o tarihlerdeki coğrafi durum bugünkünden çok farklıdır. Deniz kıyıları bataklık, yüksek yerler ise ormanlıktır. Bataklık çevresinde sıtmaya yakalanan atalarımız bu kez daha yukarılara, deniz seviyesinden 100-150 metre yükseklikte bulunan orman içlerine doğru çıkarlar ve bugün Siretiye denen köye yerleşirler. Her aile, kendisine yetecek kadar ormanlık araziyi açıp evler kurar, tarlalar oluşturur... Bizim köyün tarihi de böylece başlar.

Cumhuriyet dönemine kadar Murgul olarak anılan (bu adı Artvin'in Murgul ilçesinden alır) köyümüzün adı, daha sonra çevredeki bütün köylerle birlikte değiştirilir. Bir köy için ne anlama geldiği belli olmayan Siretiye denir. O zamandan beri köyümüzün adı Siretiye olmasına rağmen, "nerelisin?" sorusuna biz "Murgulluyum" diye cevap veririz. Siretiyeli olduğumuzu ikinci planda söyleriz. Köy halkının tamamı Gürcülerden oluşur, başka topluluklara mensup kimse yoktur. Son zamanlarda, evliliklerden dolayı yalnızca gelinlerimiz dışarıdan gelmiştir. Fakat onlar da en çok altı ay içinde, halis Gürcülerden daha Gürcü oluveriyorlar. Eskiden düğün, nişan, enişte daveti, kına gecesi ve buna benzer törenlerimiz çok gökçemli olurdu. Değişen hayat şartlarıyla birlikte, bu tür törenlerimizi biraz değişikliğe uğradıysa da yine eskisini aratmayacak şekilde varlığını sürdürmektedir. Mesela düğünlerimiz eskiden üç gün sürerken şimdi bir günde bitmektedir. Fakat düğün şekli 150 yıl önce nasıl idiye yine aynıdır. Ancak "başörtü çözmeye" geleneği ortadan kalkmıştır. Bu geleneğe göre, istediği kıza alamayan genç, bir yolunu bulup gözkoymdu-

Batum'dan beri yaşatılan geleneksel yapılardan biri de seren. Hemen hemen her evin yanında bulunan bu serenler kışık kiler görevini yaparlar.

ğu kızın baş örtüsünü açar ya da çözerdi. "Namusu kirletilmiş" sayıldığı için kıza başka kimse almazdı. Başörtüsü açılan kıza da genellikle o gençle evlenmek zorunda kalırdı. Öte yandan düğünler eskiden evlerde yapılırdı, artık düğün salonlarında yapılır oldu. Eskiden düğünlerde yemek virilirdi, artık pasta ve kolayla geçitiriliyor.

İmece dediğimiz yardımlaşma, tüm varlığıyla halen devam ediyor köyümüzde. Özellikle köye sulama suyu getirirken, mısır kırma-ayıklama, buğday biçme, mısır çapalama gibi işlerde yoğunlukla görülür. Ayrıca evlenecek kızın çeyizini hazırlamada da imecenin yapıldığı görülür. Bu türden örnekler, Batum'dayken varolan gelenek, görenek ve törelerimizin, bir Gürcü köyü olan Siretiye'de bugün de benzer biçimde sürdüğünü göstermektedir.

Siretiye köyünde herkes meslek sahibidir ve ekonomik durumu iyi olmayan kimse yok gibidir. Daha çok fabrikalarda çalışan köylülerin yanı sıra serbest meslek alanında iş tutanlar da az değildir. Eskilerde ilkokuldan sonra

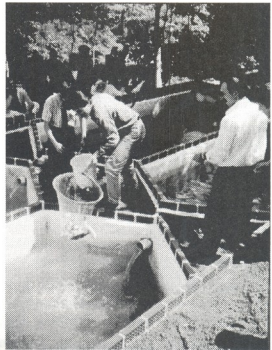
At, hem yük taşımada, hem yarışlarda, hem de binek hayvanı olarak kullanılmaktadır.

erkek çocuklar Gölcük'te çıraqlığa verilir, askerlikten sonra da kendileri iş kurarlardı. Şimdilerde okumaya daha çok önem veriliyor ve liseyi bitirmeden meslek edinenlerin sayısı giderek azalıyor. Lise bittikten sonra da yükseköğrenime giremeyenler askerlikten sonra kendisine uygun bir işte çalışmaya başlıyor. Emekli olanlar ise köyde hobi türünden bağ-bahçe işleriyle uğraşıyor. Önceleri tütüncülükle geçinen köyümüz, toprakların veriminin düşmesi üzerine mısır ve buğday ekimine yönelmiş, ardından da sanayi alanındaki iş kollarına bir geçiş olmuş. Eski arazilerin boş kalmasını istemeyenler tarlasını traktörle sürdürüp rençberliği de devam ettiriyorlar. Turunçgiller dışında her tür meyvenin yetiştiği köyümüzde, piyasaya yönelik olmaktan çok evde tüketilmek üzere meyve yetiştirilir. Kışın uzun gecelerdeki sohbetlerde misafirlere ikram edilecek meyveler arasında elma, armut, fındık, kestane baş sırayı alır.

Köyümüzde bir cami ve bir ilkokul bulunmakta, ama ilkokul şu anda kullanılmamaktadır. Öğrenci sayısının az olmasından dolayı tüm köylerin çocuklarına, servisle toplanıp merkez bir köydeki tek okulda öğretim verilmektedir. Bu nedenle eski ilkokul binası şu anda boş bulunmaktadır. Köyümüzün Güzelleşme Derneği adı altında bir derneği vardır. 80 üyeli bu dernek köyümüzün altyapısıyla ve çevre düzenlemesiyle ilgilenmekte, bunun yanı sıra muhtarlığın yapması gereken işlere yardımcı olmaktadır. En önemli yanı ise, yılda bir kez yapılan genel kurul sırasında tüm köylüleri bir araya toplamaya vesile olmaktadır.

Siretiye'de parasız olarak kullandığımız kendi suyumuz var. Elektriği ve asfalt yolu bulunan köyümüz Gölcük'e yalnızca 7-8 km

uzaklıktadır. Köyümüzde ayrıca geçen yıl kurulan bir alabalık üretme çiftliği bulunmaktadır. Nüfusu 400'e yakın olan köyümüzde 150'yi aşkın seçmen var. Köyümüzde anadil Gürcücedir. Herkes Gürcüce konuşur, ama yeni kuşak Gürcüceyi daha az kullanıyor. Bununla birlikte köyümüzde Gürcüce bilmeyen yoktur. Örneğin yöredeki diğer Gürcü köylerinin tümünde Gürcüce konuşulmuyor ya da bilinmiyor. Gürcülerin sıcakkanlı, cana yakın tavırları yöredeki başka topluluktan köylülerin ilgisini çektiğinden, onların gelenek ve görenekleri de bizimkine benzerdir. Bizim gibi düğün yapmaları, bizim gibi eğlenmeleri dikkat çekicidir. Gürcü köylerinde ne varsa, diğer köylerde de o var denebilir. Bunların nedenlerinden biri de akrabalık bağlarının oluşmuş olmasıdır. Neredeyse evliliklerin yapılmadığı köy yoktur. Her köyden gelinlerimiz vardır ya da o köylere kızlarımız gelin olarak gitmiştir. Evlilik yoluyla kurulan akrabalık zamanla kültürel etkilenmeye de yol açmıştır. Gürcü olmayıp bize gelin gelenler, kısa sürede Gürcüceyi öğrendikleri gibi, bizden gelin gidenler de, gelin gittiği aileye Gürcüce öğretilir. Köyümüz ve çevresinin, gerçek anlamda bir mozaik oluşturduğu söylenebilir.

Geçen yıl kurulan alabalık tesisi özellikle yaz mevsiminde köye olan akını daha da artırdı. Tesis, köylülerden çok dışarıdan gelenlere hizmet veriyor.

Gürcüce Derlemeler

DUALAR

Derleyen: **Muammer YAMAN**

1) მუცელი ტავილის დუ

იავეუ, თიავეუ
უვა სევეუ, ჯა სევეუ
სუ დგახარ ქვასავეენ
გვიარე ქარსავეენ.

2) სურდის დუ

სურდუმ სურდუმ შევბორდიკამ
ძაღლის კუდზე გადავკვიდე
ხევე მადმისკენ გავახტოვე
ძაღლის ცხვირში შევახტოვე.

3) ქარი აღრისინა დუ

წკიბინდა ბუკი დასკებულა
ლკებო ლკებო აკობორკვალი
კაბილ ჯაჯვი შეათანა შეუქვალი
ძაღლი მუღვა ბავლმა.

4) იანიქ დუხა

ელი ელონდან, მელი მქლონდან
ზიკა კაკინობდა
წითელი ხოჯა, წითელი ხარებით
ამუშავებდა
ეს რაველი ეხან იყო
ქომელი ჩალა იყო
დამწვარი დღელებული
შვიდ დღემდან უმატვიდა
შვიდ დღის უგან შევლებოდა.

(1-2) Kaynak kişi: Saniye Defne
Doğum yeri ve yılı: Kartla Köyü
(Bıçkatik), Hendek-1926.

(3-4) Kaynak kişi: Derlemecinin annesinin
halası (adının yazılmasını istemedi)
Kartla köyü, Hendek-1915.

BEYAZ GÜL
LİMİTED ŞİRKETİ

GÖZTEPE AYGAZ BAYİİ

FAHRETTİN KERİM GÖKAY CADDESİ NO: 239 / 3 GÖZTEPE / İSTANBUL
TEL: (0216) 363 62 62 - 369 72 72 FAX : 369 47 47

Ben İoseb...

İoseb NADİRADZE

Ben İoseb Nadiradze. Dostlarım bana Soso diyorlar. Küçük bir çocukken haritalardan seyrettiğim İstanbul'a otuz yaşında gelip, haritalardan Gürcüstan'ı seyretmeye başladım.

Sadece haritalardan seyrettiğiniz bir yerde yaşarken "yabancı" oluyorsunuz. Büyük bir denizde şaşkın bir balık gibi... Ve ben o büyük denizde şaşkın bir balık olmadım hiç. Bunu biraz da o sokağı bulmama ve o insanı tanımama borçluyum.

Her şey 1994'ün soğuk ama güneşli bir gününde başladı. İşte o gün, küçücük bir sokakta küçücük bir galeri açıldı. Küçücük dedim ama ne sokak, ne de galeri küçücük değildi. Aksine, yaşamın tüm büyük değerlerini içinde barındıran bir sokak ve bir galeriden bahsediyorum. Kapısından içeri "Merhaba" demek için girdiğim galeriden bir daha çıkmadım, orada kaldım. Neden mi? Cevabı gayet basit. Kim büyük ustaların büyük tablolarındaki figürlere dokunabilir? Kim o tabloların içindeki renkleri dipdiri bir görünüme kavuşturabilir? Faruk Coşkun... Faruk Coşkun (გოსსუბიჭი), sosyal antropoloji ve etnoloji mezunu. Elli yaşına kadar inandığı değerler ve güzellikler uğruna mücadele ettikeni ve geçimini sağlamak için çeşitli işlerde çalıştıktan sonra, "sanat"la uğrasmaya karar veriyor. Bir sabah yataktan kalkıyor, gözlerini pencereden geçen bulutlara çeviriyor ve "kararını veriyor:

"Arada bir gökyüzüne bakmalıyım ve sanatla uğraşmalıyım. Çünkü her şey onun içinde güzel."

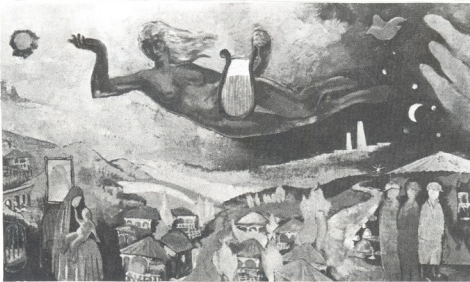
Faruk Coşkun, İstanbul'da yaşayan bir Gürcü. Çok sevdiği bir eşi, biri kız, diğeri erkek iki çocuğu var. Annesi ve tüm diğer dostları da onun için çok önemli. Tabii, bir de Sarraf Ali Sokak...

Bu sokaktaki Galerî Faruk, görmediğim yerlere beni götüren bir gemiydi benim için. Faruk Coşkun da bu geminin kaptanı.

Size söylemek istediğim, lütfen oraya gidin ve sohbet edin Faruk Beyle... Bırakın rüzgâr sizi bilmediğiniz uzaklıklara götürüp daha önce hiç görmediğiniz güzelliklere ulaştırsın. Yitirdiğiniz hayallerinize yeniden kavuşabilirsiniz orada. Bu yolculuk, günden güne yok olan umutlarınız, hayalleriniz için bir geri dönüş noktası olabilir. Dokunamadığınız güzelliklere, ulaşamadığınız yerlere bir adım daha yaklaştığınızı göreceksiniz. Faruk Bey, bazen kafasını kaldırıp gökyüzünü seyrediyor. Size de öğretebilir. O iyi bir öğretmendir aynı zamanda. Ben ondan çok şey öğrendim. Bunlara gökyüzüne bakmak da dahil...

Ben bir ressamın. Bilirsiniz. sanatçıları anlamak zordur. Faruk Bey zoru başarıyor...

(Türkçe düzenleme: Murat ERŞAHİN)

İoseb Soso Nadiradze'nin bir resmi

Gürcüstan anıları

Nuri ÇELEBİ

İşadamı İsmail Orhan ile birlikte 1993 yılında İstanbul'dan otomobille yola çıktık. Samsun'da yolumuz sahile indi. Denizin mavisine yansıyan dağların yeşili beni heyecanlandırdı. Bu heyecanım, doğduğum yer olan Giresun'a yaklaştıkça daha da arttı. Giresun'un Kümbet Yaylası'nın festival zamanıydı. Festivale katılmak için Kümbet'e çıktık. Festivalin en belirgin özelliği yaylada koyun eti yemekti. "Kendin pişir kendin ye" kasabında uzun kuyruklar oluşmuştu. Zamanımız sınırlı olduğu için, pişmekten olan etten üç kilo kadar vermesini rica ettim. Buna gerekçe olarak, 15 yıl Kümbet Yaylası'na gelerek yaylacılık yaptığımı, ancak bunun üzerinden çok zaman geçtiğini söyledim. Kasap da "Bu adama et yedirelim" dedi ve sıradakilerden izin alarak etimizi verdi. Yediğimiz etin tadı damağımızda, içtiğimiz soğuk suların serinliğiyle Trabzon ve Rize'den geçerek Kemalpaşa'ya ulaştık. Burada otomobilimizi bırakarak Sarp'tan Gürcüstan'a girdik. O tarihte Gürcüstan, iç savaşın acılarını yaşıyordu. Sistem değişmişti, ama savaşın yol açtığı yoksulluğun ve yokluğun içine sürüklenmişti. Büyükanemim dayısının oğlu Rapiel (Recepali) 1992 tarihinde Türkiye'ye gelmişti. Onunla burada tanışmış, beraber olmuşuk. Ben ve yol arkadaşımı da o zaman Gürcüstan'a davet etmişti. Rapiel Batumis Kuça 17 adresine oturuyordu.

Sarp sınır kapısı ile Batum'un arası beş kilometre. Bir taksi bizi beş dolara Batum'a götürdü. Batum'a vardığımızda bir sohbet sırasında beş doların bir kişinin aylık kazancına eşit olduğunu öğrendik. Arkadaşımın otelde kalmakta ısrar etmesine karşın, ben 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında göç eden ailemin Gürcüstan'daki yakınlarının yanında kalmak, onlarla sohbet etmek, nasıl yaşadıklarını ve geleneklerini öğrenmek amacıyla Rapiel Makaradze'lerde kalmak istiyordum. Turist gibi otelde kalıp belli yerleri görmek yerine, dedelerimin göç ettiği yöreleri, dağları, ovaları görmek istiyordum, şu anki yaşantılarını merak ediyordum. Bunun üzerine Rapiel Maka-

radze'nin kapısını çaldık. Rapiel'in büyük gelini ve onun 15-16 yaşlarındaki görünmesi açtı kapıyı. Rapiel Makaradze hasta olduğu için Rusya'ya gitmiş. Kadının kocası da bir inşaatçı usta olarak çalışıyormuş. Evde erkek bulunmamasına karşın bizi eve davet ettiler. Kendilerinin Türkiye'den giden ilk misafiriydik. Bundan dolayı oradaki akraba ve komşularını da çağırdılar; yedi sekiz kişilik bir grupla birlikte bizi eşi eve gelinceye kadar ağırladılar. Anaokuluna giden çocukları eve gelince, o küçük çocukların çok iyi derecede Gürcüce konuştuklarına tanık oldum ve hayran kaldım. Türkiye'den giderken kadın, erkek ve çocuklar için on-onbeş takım kot pantolon-gömlek türünden giysi götürmüştüm. Hediyelerimizi çocuklardan başlayarak ev halkına ve gelen ziyaretçilere dağıttık. Türkiye'deyken söylemişlerdi; götürdüğümüz giyim eşyalarının, hele kotların orada ne kadar itibar gördüğünü. Bunu bizzat yaşamış oldum. Çok pahalı olmayan bu hediyelerin orada çok makbule geçmesi bizi de sevindirdi.

Sabahleyin bizi bu adrese getiren taksii tutarak bize katılan üç kişiyle birlikte Batum'a, Keda'ya, Sönalis köyüne gittim. Bu köy dedem Hacı Mehmetali'nin göç ettiği köydür. Köy bir vadi içinde kurulmuş. Verimli ve çok güzel bir yer. Karşılaştığımız ilk evden biri 60 yaşlarında, diğeri 70 yaşlarında iki kardeş bize soyağdılarımızı sordular. Köyde eski Yahya-oğulları'ndan bir ailenin bulunduğu, diğerlerinin Hacı Mehmetali'nin başkanlığında Türkiye'ye göç ettiklerini söylediler. İlginç bir durumla karşılaşıyoruz burada. Kişiler gitmiş ama mera, tarla, otlak isimleri aynen kalmış. Tarlanın biri "Eyzas kana" (Eyza'nın tarlası), eczacının tarlası anlamına geliyor. Eyza denen kadın da Çelebi'lerden yol arkadaşım İsmail Orhan'ın anneannesiydi. İsmail ile arkadaşık, ama akrabalık derecemizi o tarla sayesinde öğrendik. Oradakiler ve biz, bu akraba çıkma durumu hayretini yaşadık. Aradan bir saat kadar geçmişti. Bizi yemeğe davet ettiler. Kentten uzakta olmamıza karşın köyler-

de her şey vardı. Sofradaki yemeklerin yarısını bile yiyemedik. Habersiz gitmemize karşın bu kadar çeşit yemeğin sofraya konabilmesine hâlâ hayret ediyorum.

Batum'dan Tiflis'e geçiyoruz. Tiflis'te Gamsahurdia yanlıları ile Şevardnadze yanlıları arasındaki çatışmalar yer yer sürüyordu. İberia oteline yerleştik. Silah sesleri otelden de duyuluyor. Şaliko adlı birini bulmam için Türkiye'den bir adres vermişlerdi. Şaliko'yu bulduk. Şaliko'ya on dolar verdik. Arabasının benzinini de doldurduk. Lada marka arabasıyla bize Tiflis ve çevresini bir güzel gezdirdi. Tiflis'in barajlarını, kenti çevreyeyen dağla-

rını, yakın köylerini gezdirdi. Hatta mahallede oyun oynayan çocuklarla bile birlikte olduk. On-onbir yaşlarında beş kızla fotoğraf çekirdim. Bu fotoğraftan kendilerine de birer tane göndereceğimi söyleyince çocuklar çok sevindiler. Gürcüstan'a bir daha gelirim size ne getireyim diye sorduğumda, oyuncak istediler.

Tiflis'ten 25 kişilik bir uçakla Batum'a döndük. Rapiel Makaradze Rusya'dan dönmüştü. Arkadaşımınla birlikte iki-üç gün daha Batum'da kaldık. Batum, Karadeniz kıyı şeridinin sonunda, Adana Ovası büyüklüğünde verimli düz bir alanın merkezinde tarihi bir yerleşme. Dünyadaki pek çok bitki türünü kentin çevresinde görmek mümkün. Batum büyükçe bir kent ol-

masına karşın halkı birbirine karşı çok yakın, samimi ve içten. Neredeyse herkes birbirini tanıyor, birbiriyle ilgileniyor. Gürcüstan'ın alt yapısının eksikleri giderildiğinde, ülkenin turizm geliriyle kalkınması bile mümkün olabilir. Son zamanlarda bazı ilerlemeler kaydedildiğini duyuyoruz. Şimdilik İstanbul'dan Tiflis'e haftada bir gün karşılıklı yapılan uçak seferinin yakın gelecekte daha sıklıkla yapılacağını tahmin edebiliyoruz. İnsanları yaşama bağı, kültürlü, konuksever, doğası muhteşem bu ülkeyi herkesin gezip görmesini öneriyorum.

İPEKDERİ[®]
SANAYİ A.Ş.

deride lider...

SHOP - GESCHAEFT
Nuruosmaniye Cad. 63 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0212) 526 82 03

Gürcü Ana

Büyükelçi Tevfik Okyayuz'a

Tiflis'te
Hakim bir tepede
Heybetli duruyor
Gürcü Ana

Bası dik
Dağlara bakıyor onurlu
Önünden sessiz akan ırmağı süzüyor
Döl var
Bereket var
Dün
Buralarda
Emek yükselirmiş
avuçlarında çocukların
Ask şarkıları söylenmiş
Sevgi yaşanan bir alışkanlığım

Bir gün
Bir şey olmuş
Bozulmuş düzen
Kin nefret kolgezmiş
Savaş başlamış sokaklarda
Çocuklar vurmuş acımasız
Irmak kan akmış günlerce
Ölen öldüren farksız
Bir elinde şarap
Ötekinde bir kılıç
olanları
anlamamış
kalakalmış
Gürcü Ana

Bugün
5 Kasım 95
Ülkede şölen var
Bu bir özgürlük

Bir barış şölenidir
Ne yazık gülmüyor
kimsenin yüzü
Yoksulluk kolgeziyor
Yokluk bükmüş belini Gürcünün
Sanki bir kıyamet kopmuş zamansız
Çocuklar sessiz
Kadınlar çaresiz
Erkekler mahcup
elleri boş
yüreklere buruk

Yeter artık
Gelmedi mi gün
Bitsin bu saçma kıyamet
Bir sevgi yeşersin yüreklerde
Çocuk sesleri doldursun sokakları
Bolluk olsun yetecek kadar
Bereket olsun
Doysun karnı herkesin
Açlık dert olmasın başına kimsenin
Özgürlük yaşansın ölesiyer
Bir elinde şarap
Ötekinde bir kılıç
umutsun sen
mutluluksun
erksin
şefkatsin
Gürcü Ana

Bir şafak söktü ufkunda Gürcüstan'ın
Kuşkusuz yarınlar güzel olacak

Zeki HAFIZOĞULLARI
9 Kasım 1995, Tiflis

Adres Değişikliği!

Dergimiz **çveneburi**'nin yazışma adresi ve faks numarası değişmiştir.
Lütfen yeni adresle ve faks numarasıyla ilişki kurunuz.

YAPI MALZEMELERİ SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

Cumhuriyet Caddesi No: 54 GÖLCÜK
Tel: (0262) 414 74 79 - 413 20 04 Fax+Tel: 414 23 15

GH MİMARLIK A.Ş.

Meşrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray – İstanbul
Tel: (212) 293 15 93 – (212) 293 15 94
Fax: (212) 245 22 81

Gürcü Halk Masalı:

Yoksul Köylü ve Devler

Türkçesi : Fahrettin ÇİLOĞLU

Yoksul bir köylü varmış. Günün birinde karısına şöyle demiş:

- Burada hiçbir şey yapmıyorum, başımı alıp gideceğim.

Yolluğunu almış ve gitmiş. Bir eve varmış. Yaşlı biri çıkmış kapıya. Köylü kendisini misafir etmesini istemiş yaşlı adamdan. Yaşlı adam;

- Eğer burada kalırsan, devler seni yer, demiş.

- Böyle yaşamaktansa, beni yesinler daha iyi, demiş köylü ve yatıya kalmış.

Yaşlı adam köylüyü fiçiya saklamış. Dev gelince insan kokusu almış. Yaşlı

adam önce yeminler etmiş, sonra da gerçeği söylemiş ve deve köylüyü yememesi için yalvarmış. Dev söz verince köylü fiçidan çıkmış. Birlikte akşam yemeği yemişler ve uyumuşlar. Ertesi gün dev köylüye;

- Dile benden ne dilersen, demiş.

- Beni sağ bırakmanı, diye cevap vermiş.

- Eğer seni yemek isteseydim, demiş dev, akşam yiyemez miydim? Söyle ne istersin?

- Beni sağ bırakmanı, demiş köylü yine. Bu durumda dev kendisi karar vermiş ve köylüye günde üç kez süt

veren, haftada bir doğuran, buzağuları da bir haftada gebe kalan ve doğuran bir inek vermiş. Dev ayrıca eklemiş:

- Bir yıl sonra seni ziyaret edeceğim ve sana üç soracağım. Eğer cevap verebilirsen, inek ve onun bütün doğurdukları senin olacak. Eğer veremezsen, hepsini geri alacağım.

- Peki, demiş köylü ve ineği alıp gitmiş. İnek doğurdukça doğurmuş ve sonunda bir sürü olmuş. Köylü de zengin biri olarak yaşamaya başlamış. Hizmetçiler tutmuş. Ama, - deve nasıl cevap vereceğim, diye üzülüp duruyormuş.

Günün birinde kapı çalınmış. Köylünün oğlu bakmış dışarı. İki adam gelmiş ve geceyi geçirmek için yalvarmış. Çocuk babasına söylemiş, ama köylü;

- Yarı sabah dev beni yemek için gelecek, onları da yemesine nasıl razı olurum, demiş ve kalmalarını istememiş.

Karısı karşı çıkmış:

- Dev in onlarla ne alıp veremediği var, misafir edelim.

İki adam kalmış ve birlikte akşam yemeği yemişler. Ama köylü hiçbir şey yememiş. O iki adam şöyle demişler:

- Niye ağlıyorsun, ne işe yarar ki bu, takdiri ilahî ve kader.

Buna rağmen köylü ağlayıp duruyormuş. Misafirler sabah kalkmış, ellerini yüzlerini yıkayıp ibadet etmişler. Kapıya on iki dev dayanmış ve üç kez seslenmiş:

- Ho-ho-ho-ho!

İki adam içeriden karşılık vermişler:

- He-he-he-he!

- Sabah gönderdiğimiz sinek nerede, diye sormuş devler.

- O şimdi denizi geçmiştir, olmuş içeriden gelen cevap.

- O küçük bir deniz olmalı!

- Hiç küçük olur mu, kuzgun yarıasına kadar bile uçamadı.

- O küçük bir kuzgun olmalı!

- Hiç küçük olur mu, kanatları altı köyü kaplıyordu.

- O altı ev olmalı!

- Hiç ev olur mu, birinin başında eşek anırdı ve sesi ortalarına gitmedi.

- O küçük bir eşek olmalı!

- Hiç küçük olur mu, sağında-solunda altışar değirmen yüklüydü ve tavşana yetiyecek kadar hızlıydı.

- O tavşan yavru olmalı!

- Hiç yavru olur mu, bir karı-koca derisini sabahtan akşama kadar yüzemedi.

Devler korkmuş ve kaçmış. Köylü, ailesiyle birlikte kurtulmuş ve mutlu bir hayat sürmüştü.

Adres Değişikliği!

Dergimiz **çveneburi**'nin yazışma adresi ve faks numarası değişmiştir.

Lütfen yeni adresle ve faks numarasıyla ilişki kurunuz.

Gürcü Halk Masalı:

Üveyik

Türkçesi : Fahrettin ÇİLOĞLU

Bir varmış, bir yokmuş, bir üveyik varmış. Üveyik bir ağacın üzerinde yaşamış. Bir gün yavrularına yiyecek bulmak için uzaklara uçmuş. Bu sırada yaramaz bir adam yavruları yuvadan alıp eve götürmüştü. Üveyik geri dönmüş, ama yavrularını görememiş. Çok üzül-müş. Yavrularını bulmak için yola ko-yulmuş. Bir horozla karşılaşmış önce.

- Üveyik, üveyik, nereye uçuyorsun?
- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de sana yardım ederim, demiş horoz.

- Çok iyi, diye cevap vermiş üveyik
Az gitmiş, uz gitmişler. Yolda bir çuvaldıza rastlamışlar.

- Üveyik, üveyik, nereye uçuyorsun?
- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de sana yardım ederim!
- Çok iyi.

Çuvaldız da peşlerine takılmış.
Az gitmiş, uz gitmişler. Yolda bir hava-nı rastlamışlar.

- Üveyik, üveyik,

nereye uçuyorsun?

- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de sana yardımcı olurum!
- Pekâlâ, demiş üveyik

Havan da peşlerinden gitmiş.
Az gitmiş, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Yolda bir eşeğe rastlamışlar.

- Üveyik, üveyik, nereye uçuyorsun?
- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de yardım ederim sana!
- Çok iyi, demiş üveyik.

Eşek de peşlerine takılmış
Gece bir köye varmışlar. Köyü dinle-meye başlamışlar. Evlerden birinden küçük yavruların ağlama seslerini duy-muşlar. Tüm o evin çevresinde toplan-mış ve savaşa hazırlanmışlar.

Eşek kapıların yanına yerleşmiş. Çuvaldız kapı aralığından içeri süzölmüş. Di-ğerleri çatıdan içeri girmişler. Horoz şö-minenin üzerine konmuş. Havan külle-rin içine saklanmış. Çuvaldız şöminenin önüne yerleşmiş. Üveyik yavrularını kurtarmak için kafesin yanına uçmuş. Bu arada adam uyanmış. Ayağa fırla-mış, ateşi tutuşturmak için şömineye gitmiş. Bu sırada havan patlamış ve közler adamın gözlerine dolmuş. Çuvaldız adamın kışına batmış. Horoz yukarıdan ötmüş. Adam korkmuş ve

dışarı fırlamış. Burada da eşek okkalı bir çifte patlatmış ve adamın aklını başından almış.

Bütün bunlar olup biterken üveyik kafesi açmış, yavrularını kanatlarına almış ve yuvasına doğru uçvermiş.

Çeneburi'den haberler...

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, 5. Kuruluş Yılına Kutladı

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, kuruluşunun 5. yıldönümünü yemekli bir etkinlikte kutladı. 18 Kasım 1995 cumartesi akşamı Asya Otel Restoranı'nda düzenlenen geceye çok sayıda davetli katıldı. Geceye katılan davetliler arasında, Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçisi Prof. Dr. Nodar Komahidze, Büyükelçilik Müsteşarı Viktor Çikaidze, Büyükelçilik Basın Ataşesi Ramın Çelidze, milletvekili İbrahim Artvinli, İzmit Saraybahçe Belediye Başkan Yardımcısı Ertuğrul Kazanca, "çeneburi Dergisi çevresi" de vardı. İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, İzmitli Gürcüler tarafından 1990 yılında kurulmuş, özellikle Gürcü halk dansları alanında çalışmalar yapmıştı. Dernek bu çalışmalarının ürününü bu gecede sergiledi. Halk dansları topluluğu, gecenin bir bakıma açılışını yaptı. Sonra birkaç kez daha sahneye çıktı. "Samaia", "Mtiuli", "Parhuli" gibi Gürcü halk danslarını sundu. Bu arada İbery Özkan (Melaşvili) Gürcü halk şarkılarından birkaç parça seslendirdi. İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, derneğe maddi katkı sağlayan, derneğin çalışmalarına omuz veren, derneğe manevi destek veren Nodar Komahidze'ye, Viktor Çikaidze'ye, Ertuğrul Kazanca'ya, İbrahim Artvinli'ye, İbery Özkan'a ve Osman Ertuğ'a birer plaket verdi.

Çeneburi Gecesi

Yayın yaşamının üçüncü yılını geride bırakmak üzere olan çeneburi Dergisi, "Çeneburi Gecesi" adı altında yemekli bir gece düzenledi. 31 Ekim 1995 salı akşamı İstanbul'da Küçüksu Sabancı Öğretmen Evi'nde yapılan geceye, yaklaşık 250 kişi katıldı. Gecede, Bursa'dan ve İzmit'ten gelen "çeneburi dostları" da bulundu. Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçisi Prof. Dr. Nodar Komahidze de davetli olduğu halde, işleri dolayısıyla geceye katılmadı. "Çeneburi Gecesi" adı altında verilen yemek, derginin ilk yemeği değildi. çeneburi, daha önce de, ikisi gene aynı mekânda olmak üzere üç kez yemek düzenlemişti. Küçük çaplı üç yemekte dergiye gösterilen ilgi, "çeneburi Dergisi Çevresi"ni daha geniş kapsamlı bir yemek düzenlemeye yöneltti. çeneburi, ileride daha geniş kapsamlı yemekler yapmayı ve "Çeneburi Gece"lerini geleksel hale getirmeyi amaçlıyor.

Çeneburi Gecesi, Osman Nuri Mercan'ın açış konuşması ve derginin yayın yönetmeni Fahrettin Çiloğlu'nun kısa bir konuşmasıyla başladı. Çeneburi Gecesi'nin, çok sıcak ilişkilerin kurulmasıyla, yemek boyunca maddi gelir sağlamaya yönelik hiçbir etkinlikte bulunmamasıyla, daha önce düzenlenmiş benzeri bütün gecelerden farklı geçtiği söylenebilir. İmdat Halvaşi akordeonuyla, Taniel Berimeladze gitarıyla, Neli Aptsiauri ile Tülin Sarıbay ve İbery Özkan (Melaşvili) Gürcüce şarkılarıyla geceye ayrı bir renk kattılar.

çeneburi

Alla Tuşba Çelik ve Hasan Çelik'in kızları, Giorgi'nin minik kardeşi Sare Natia'nın doğumunu kutlar, Çelik ailesine mutluluklar diler.

Gürcüstan'da Seçim

Gürcüstan'da 5 Kasım'da genel seçimler yapıldı. Parlamento üyelerinin ve devlet başkanlığının belirlendiği seçimlere 54 parti katıldı. Çeşitli sorunların yaşandığı Güney Osetya'da ve Gürcüstan'dan bağımsızlığını ilan eden Abhazy'a da sandıkların kurulmadığı seçimlerde Eduard Şevardnadze oyların yüzde 75'ini alarak devlet başkanı seçildi. Seçimlerin ardından bir konuşma yapan Şevardnadze, bundan sonra önceliği "ayrılıkçılığa ve örgütlü suça karşı" mücadeleye vereceğini açıkladı. Bu arada Abhazy'a sorununa atufta bulunan devlet başkanı, bu konunun barışçı yöntemlerle çözümlenmesini istediğini, ancak barışçı

yöntemlerle sonuca ulaşılabilmesi durumunda Birleşmiş Milletler gözetiminde güç kullanılmaktan da kaçınmayacağını açıkladı. Şevardnadze, 26 Kasım'da parlamento'da yemin ederek göreve başladı. Şevardnadze'nin desteklediği Gürcüstan Yurttaşlar Birliği, yüzde 25 oyla birinci parti oldu. İrina Sarişvili'nin genel başkanı olduğu Gürcüstan Ulusal Demokratik Partisi ikinci, Acara Özerk Cumhuriyeti lideri Aslan Aşaşidze'nin Yeniden Doğuş Partisi de üçüncü parti oldu. Diğer partiler yüzde 5'lik ülke barajını geçemediği için 235 üyeli parlamento'ya temsilci sokamadı.

Petrolün yarısı Supsa'ya

Azeri erken üretim petrolüyle ilgili nihai karar 9 Ekim'de Bakü'de imzalandı. Petrolün Bakü-Supsa ve Bakü-Novorossisk hatlarıyla eşzamanlı olarak dünya pazarlarına aktarılması kararlaştırıldı. Petrolün çift güzergâhtan akıtılması, 4 Ekim'de Londra'daki toplantıda kabul görmüştü. Bakü'de uluslararası konsorsiyum ile SOCAR'ın yaptığı toplantıda erken üretimde eşzamanlı çifte hat kararının Azerbaycan yönetiminin baskısıyla kabul edildiği bildirildi. Gürcüstan hattı için uzun zamandır

mücadele veren Türkiye, bu hat için ABD'den de destek görmüştü. Bakü-Supsa hattının işletilmesi için önce, Gürcüstan ve Azerbaycan topraklarındaki mevcut boru hatları onarılacak. Arada kalan 140 km'lik boş bölüme ise yeni bir boru hattı inşa edilecek. Supsa'da gemilere yükleme ve depolama hizmeti vermek üzere ikinci el bir tanker yerleştirilecek. Supsa'da hergün 80 bin varil petrolün tankerlere yüklenmesi öngörülmüştür.

Beyaz şal

Eskiden Gürcüstan'da kadınlar geleneksel beyaz şallarını orta yere attıkları zaman savaş dururmuş. Gürcü sinema yönetmeni Ketil Dolidze'nin öncülüğünde 1993 yılında bu gelenek yeniden diriltilmiş. Beyaz şallı iki bin kadının Tiflis'ten cepheye yolculuk yapıp anlamsız savaşı durdurmaya çalışmışlar. Gürcü kadınlara katılanlar arasında Rus, Ukraynalı, Yahudi, Alman, Litvanyalı, Azeri ve Ermeni kadınlar da varmış. Kadınlar trajik, yıpratıcı, korku dolu bir yolculuğa rağmen, yine de umutlu biçimde cepheye varmışlar. Savaşı ta-

miyle durdurmayı başaramamışlar, ama beyaz şal hareketini global bir harekete dönüştürmüşler. Geçen yıl, Varşova, Moskova, Salt Lake City, Londra ve Paris'te toplantılar yapılmış. Beyaz şallılar her yıl eylül ayının son pazarında kentlerin büyük alanlarında gösteriler yapılmış ve en azından bir gün bütün silahların susturulmasının başarılması için çağrı yapıyorlar.

(Kaynak: Söz, 16 Eylül 1995)

Yeni iletişim ağı

Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkeleri birbirine bağlayan yeni haberleşme ve ulaşım ağını geliştirmeye yönelik yeni projeler hazırlandı. Türkiye merkezli bu projeler, KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği) ülkeleri arasında iletişim ve haberleşme kolaylığı sağlayacak. Bu projelerden biri olan DOKAP (Doğu Karadeniz Projesi), Gürcüstan, Türkiye ve Azerbaycan'ı birbirine bağlayacak. Proje 1.920 kanal kapasiteli dijital radyo sisteminin kurulmasını öngörüyor. 30 bin dolara mal olacak DOKAP'ın koordinasyonu

nunu Türkiye üstleniyor. Projenin gerçekleşmesi durumunda Gürcüstan, Türkiye ve Azerbaycan arasında sağlıklı bir iletişim kurulmuş olacak. Projede, ilk etap olarak Bakü-Tiflis-İstanbul bağlantısı öngörülüyor.

Gürcüstan'da yeni pana birimi: Lari

Gürcüstan'da yeni para birimi olan Lari, 25 Eylül 1995 tarihinde piyasaya sürüldü. 2 Ekim'den itibaren de ülke bütününde geçerli tek para birimi oldu. Sovyet döneminde Maneti (Ruble) kullanan Gürcüstan, bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana dört yıl geçmesine karşın, özellikle ekonomik istikrarsızlık nedeniyle yeni para birimini çıkaramamıştı. Birkaç yıldır geçici para olarak Kuponi kullanılıyordu. Uzun zamandır hazırlıkları süren Lari, 1, 2, 5, 10, 20, 100 ve 500'lük banknotlar halinde Fransa'da basıldı. Lari'nin alt birimi

Tetri ise 1, 2, 5, 10, 20 ve 50'likler biçiminde piyasaya sürüldü. Lari'nin yabancı paralar karşısındaki değeri de şöyle belirlendi: 1 Sterlin, 2 Lari 1 Tetri; 1 ABD Doları, 1 Lari 30 Tetri; 1 Alman Markı, 89 Tetri; 1.000 Rus Rublesi, 25 Tetri; 10.000 Türk Lirası, 29 Tetri. Bu belirlemeye göre Alman Markı'ndan daha değerli olan Lari'nin istikrarı, Gürcüstan'ın siyasi ve ekonomik istikrarına bağlı olacak. Ekonomik veriler ve 5 Kasım seçimleri, ülkenin istikrara doğru önemli adımlar attığını gösteriyor.

Adres Değişikliği!

Dergimiz **çveneburi**'nin yazışma adresi ve faks numarası değişmiştir.
 Lütfen yeni adresle ve faks numarasıyla ilişki kurunuz.

Deda Ena yayımlandı

Fahrettin Ciloğlu ve Rüya Özkalkan'ın birlikte hazırladığı Gürcüce Okuma-Yazma Kitabı *Deda Ena* (დედა ენა) yayımlandı. Kitap, Aralık 1995'te İstanbul'da İMEDİ Yayınlarının ilk kitabı olarak çıktı. 48 sayfadan oluşan kitabın ilk bölümünde Gürcü harfleri ve yazılış biçimleri, örnek cümleler ve bu cümlelerde yer alan Gürcüce sözcükler ve Türkçe karşılıkları, Gürcüce karşılıklarının yazılması için Türkçe örnek cümleler veriliyor. "Sözlük" adlı ikinci bölümünde, kitapta geçen Gürcüce sözcükler ve Türkçe karşılıkları alfabetik sırayla yer alıyor. "Deda Ena'dan" bölümünde Gürcüce kısa okuma parçaları ve Türkçe çevirileri veriliyor. Kitabı tanıtmak amacıyla yazılan önsözde şu cümleler yer alıyor:

"Bu kitaba temel kaynaklık eden "Deda Ena" serisi, daha önce **çvencburi** Dergisi için geliştirilmiş ve bir bölümü yayımlanmıştı. Ama daha yayımı tamamlanmadan, okurlara topluca sunma ve daha kalıcı hale getirme düşüncesi, bizi çalışmayı kitaplaştırmaya yöneltti. Kitabın sonunda yer alan "Deda Ena'dan" bölümündeki okuma parçaları da, **çvencburi**'de yayımlanmıştı. Bu parçaların bir bölümünü Hasan Çelik çevirmişti ve bun-

dan dolayı kendisine teşekkür ediyoruz.

Elinizdeki kitap, Gürcüce okuma-yazmayı öğretmeyi amaçlıyor. Bu alanda Türkiye'de yayımlanan ilk kitap olma özelliği de taşıyor. Bu çalışma, bütün *Deda Ena*'lar gibi, Gürcü eğitmeni İakob Gogebaşvili'nin *Deda Ena*'sını temel alıyor, bugüne kadar yayımlanmış birçok *Deda Ena*'lardan da yararlanarak. Ancak Türkçe bilenlere Gürcüce okuma-yazmayı öğretmeyi amaçladığı için, diğer *Deda Ena*'lardan farklı yanları var. Kitapta geçen sözcüklerin Türkçe karşılıklarının verilmesi, "Deda Ena'dan" başlığı altında verilen okuma parçalarının çevirilerinin de yer alması, harflerin yazılışlarının gösterilmesi, kısa bir sözlük içermesi, bu farklı düzenlemenin ana çizgilerini oluşturuyor.

Bu kitabın basım giderlerini karşılayan Erğün Atabay'a ve Ali İhsan Akiskaloğlu'na her şeyden önce teşekkür borcumuz var. Bu çalışmayla, Türkiye'de Gürcüce okuma-yazmayı öğrenmek isteyenlere bir katkımız olursa, kendimizi mutlu sayarız."

Deda Ena'yı, bulunduğunuz yöredeki dergilerden ya da **çvencburi** Dergisinden temin edebilirsiniz.

Türkiye-Gürcüstan ticari ilişkileri

1994 yılında Gürcüstan ile 67,2 milyon dolarlık ihracat, 25,6 milyon dolarlık da ithalat gerçekleşti. Bu dönemde, toplam 29,3 milyon dolarlık ihracat ile gıda sanayi ürünleri birinci sırayı aldı. Bu kalemi, elektronik cihazlar, makine sanayii mamulleri ve dokumacılık mamulleri izledi. Aynı dönemde Gürcüstan'dan yapılan ithalatta, 21,8 milyon dolarla demir-çelik sanayii ürünleri ilk sırayı aldı. Öbür önemli ithalat kalemleri ise, kimya sanayii mamulleri, demir dışı metal sanayii mamulleri ve dokumacılık mamulleriydi.

1995 yılının ilk beş aylık döneminde Gürcüstan'a toplam 16,8 milyon dolarlık ihracat,

20,4 milyon dolarlık da ithalat gerçekleştirildi. Bu dönemde 12 milyon dolarlık gıda sanayii ürünleri ihracatını, kimya sanayii mamulleri, hayvansal ürünler ve makine sanayii mamulleri izledi. Aynı dönemde 17,4 milyon dolarlık demir-çelik ürünleri Gürcüstan'dan yapılan ithalatta en büyük paya sahip oldu. Bu kalemi kimya sanayii mamulleri ve plastik sanayii mamulleri izledi.

(Kaynak: *Orta Anadolu İhracatçılar Birlikleri Eylül 1995 Bülteni*)

Kısa Kısa...

Dün sabah Gürcüstan'ın baskenti Tiflis'e giden Başbakan Tansu Çiller, havaalanında Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından karşılandı. Çiller, üç gün önce bir suikast girişimine uğrayan Şevardnadze'ye "geçmiş olsun diyor ve bu talihsiz olayı kınıyorum" dedi. Çiller Türk iş adamlarına Gürcüstan'da yatırım yapmaları için çağrıda bulundu. Şevardnadze ve Çiller, serbest bölge kurulması ve Eximbank kredilerinin ertelenmesi konusunda iki anlaşmaya imza attılar.

(Sabah, 1 Eylül)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'ye düzenlenen suikastle ilgili bulunduğu açıklanan Güvenlik Servisi başkanı İgor Giorgadze ve yardımcısı Temur Haçışvili görevinden alındı. Haçışvili'nin de aralarında bulunduğu üç kişi tutuklandı.

(Sabah, 4 Eylül)

Bursa'da yapılan 3. Dünya Liselerarası Halk Dansları Yarışması'nda Gürcüstan, Türkiye'nin ardından ikinci oldu.

(Yeni Yüzyıl, 12 Eylül)

Gürcüstan ile barış görüşmelerine katılan ve Abhazya'daki Rus toplumunun lideri olan Abhazya başbakan yardımcısı Yuri Voronov öldürüldü.

(Yeni Yüzyıl, 13 Eylül)

Rusya Başbakanı Viktor Cernomırdin, daha önce

önanlaşması yapılan üsler konusunu görüşmek üzere, Genelkurmay Başkanı Pavel Graçov ile birlikte Tiflis'e gitti. Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, bir radyo konuşmasında Rusya'nın Gürcüstan ordusunun güçlendirilmesi için yardım edeceğini söyledi.

(Yeni Yüzyıl, 16/19 Eylül)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin basın sözcülüğü, Şevardnadze'ye düzenlenen suikastle ilgili olduğu için görevinden alınması ve Rusya'ya sığınan Güvenlik Servisi'nin eski başkanı İgor Giorgadze'ye Rusya televizyonunda konuşma olanağı tanınmasını protesto eden bir açıklama yaptı.

(Milliyet, 5 Ekim)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, kendisini New York'a götürülecek uçuga sabotaj düzenleneceği ihbarı üzerine, ABD gezisini iptal etti. Şevardnadze'nin lideri olduğu Gürcüstan Yurttaşlar Birliği adlı partinin yöneticilerinden Giorgi Baramidze, 29 Ağustos'taki suikastle ilgili olarak da devlet başkanını önceden uyardıklarını söyledi. Şevardnadze, Gori kentinde düzenlenen halka açık bir toplantıda, "5 Kasım'daki parlamento ve devlet başkanlığı seçimleri öncesinde, ülkemizde her tür sürpriz yaşanması olasılığı var" dedi.

(Yeni Yüzyıl, 21 Ekim;

Milliyet 22 Ekim)

Alcatel-Teletaş'ın Gürcüstan'ın Poti kentinde kurduğu elektronik-sayısal telefon santrali hizmete açıldı. 1,2 milyon dolara malolan 3 bin hat kapasiteli santralin açılışını Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze yaptı. Teletaş'ın Gürcüstan'da açtığı santraller, daha önce Batum ve Kobuleti'de kurulanlarla birlikte 12 bin hat kapasitesine ulaştı.

(Yeni Yüzyıl, 27 Ekim)

Azerbaycan petrol şirketi SOCAR'ın başkanı Natık Aliyev ile uluslararası konsorsiyum bünyesinde kurulan operasyon şirketi başkanı Terry Adams, Azerbaycan petrolünün Bakü-Supsa petrol boru hattıyla uluslararası piyasalara çıkarılması konusunda Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze ile bir görüşme yaptı. Yapılan açıklamada boru hattının gelecek yıl hazır olacağını, Supsa'da birkaç ay içinde 220 bin ton kapasiteli bir petrol terminali kurulacağı belirtildi.

(Yeni Yüzyıl, 10 Kasım)

Gürcüstan'da, Mhedrioni adlı üç bin kişilik silahlı milis gücünün komutanı Caba İoseliani dün saban tutuklandı. Gürcüstan başsavcısı Hamlet Babilışvili'nin yaptığı açıklamada, İoseliani'nin bürosunda yapılan aramada ruhsatsız silahlar ve uyuşturucu ele geçirildi.

(Yeni Yüzyıl, 16 Kasım)

Küresel Kalkınma Eylem Planının Uygulanmasında Bölgesel İşbirliği Projesi, 23 Ekim 1995'te imzalandı. Toplam tutarı 985.000 ABD Doları olan proje, Türkiye'nin öncülüğünde Gürcüstan'ın yanı sıra, Arnavutluk, Ukrayna, Moldova, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'ı kapsıyor. Haziran 1996'da Türkiye'de toplanacak olan HABITAT II zirvesine teknik hazırlık için bölgesel işbirliği, insani gelişme ve istatistiksel bilgilerin bölgesel düzeyde ortak stratejiler kapsamında hazırlanması, şehirçilik ve çevre koruması, kadın ve kalkınma programları kapsamında çok yönlü bölgesel işbirliği programlarını içeriyor.

(Avrasya Dosyası,
Kasım 95/1)

Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması'nın (AKKA) yürürlüğe girmesinden sonra, Gürcüstan dışişleri bakanlığının yaptığı açıklamaya göre, Rusya Gürcüstan'a silah ve mühimmat yerleştirmek üzere başvuruda bulundu.

Gürcüstan, Rusya heyetine, devlet başkanının bu yönde bir karar alması halinde bile, yeni anayasaya göre bu kararın parlamento tarafından onaylanması gerektiğini bildirdi.

(Yeni Yüzyıl-
Milliyet, 20 Kasım)

Gürcüstan ve Türkiye arasında, 31 Temmuz günü resmen açılan Türközü-Posof sınır kapısından bugün yapılan bir törenle geçişler başladı. Ardahan valisi yaptığı konuşmada, Ardahan ve Ahalstih'e'de birer konsolosluk açılması için çalışmaların yürütüldüğünü, sınır ticaretinin yörenin gelişmesine büyük katkıda bulunacağını, sınır ticareti kapsamında hangi malların gireceğinin önümüzdeki günlerde belirleneceğini söyledi.

(BBC - Türkçe Yayınlar
Servisi, 26 Kasım)

Gürcüstan'ın Acara Özerk Cumhuriyeti'nde, çay ve gıda sanayii makinelerini ve teçhizatını imal eden Batum Makine İmalatı Fabrikası, Batum Metal İmalat Sanayii Tesisleri, Batum Elektro-

Mekanik Fabrikası, Batum Günlük Alet-Makine İmalat Sanayi Tesisleri'ni yabancı ortaklığa açtı. Öte yandan Acara Hükümeti, Batum'daki kimya ve kimyevi müstahzarat fabrikası Batum Kimya Fabrikası'nı yabancı girişimci ortaklığına açma kararı aldı.

(İstanbul Ticaret, 1 Aralık)

Gürcüstan Merkez Bankası, istenilen belgeleri zamanında teslim etmeyen ticari bankaların faaliyetlerini durdurdu. Ülke'deki 127 bankadan 98'i gerekli belgeleri Merkez Bankası'na teslim edinceye kadar herhangi bir işlem yapamayacak.

(Yeni Yüzyıl, 2 Aralık)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, "Alfa" adlı özel anti-terör birliğini dağıttı. Özel birliğin, 29 Ağustos'ta Şevardnadze'ye düzenlenen suikasta adı karıştığı açıklanmıştı. Güvenlik Bakanı Vekili Avtandil İoseliani, "Alfa"daki dürüst görevlilerin, daha sonra kurulacak anti-terör birliğine alınacaklarını açıkladı.

(Yeni Yüzyıl, 3 Aralık)

Fahrettin ÇİLOĞLU-Rüya ÖZKALKAN

Gürcüce Okuma-Yazma Kitabı

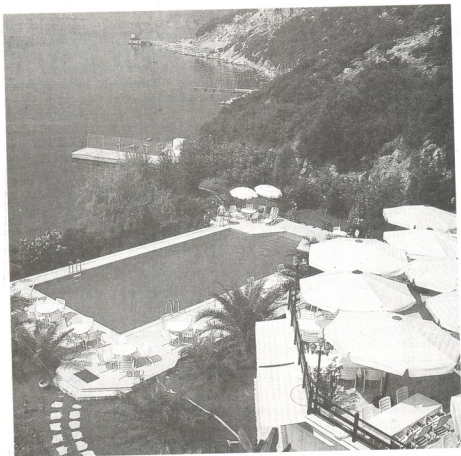
DEDA ENA

- Gürcü alfabesi ve harflerin yazılış biçimleri
- Resimli sayfalar ve örnek sözcükler
- Gürcüce örnek cümleler
- Türkçe alıştırma cümleleri
- Sözlük
- Okuma parçaları

Aşağıdaki posta çeki hesabına 200 bin TL yatırmanız ve posta çekinin fotokopisini dergi adresine göndermeniz halinde kitap adresinize postalanacaktır. Ayrıca posta çeki kuponunun arkasındaki ilgili bölüme parayı *Deda Ena* için yatırdığınızı not ediniz.

Posta Çeki Hesap No: Fahrettin Çiloğlu - 674204.

DOĞAYI YAŞAMAK VE YAŞATMAK

İSTANBUL'DA
GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZÜN
DOĞAYLA KUCAKLAŞTIĞI
MÜKEMMEL BİR DİNLENCE BELDESİ
DÖRT MEVSİM HİZMETİNİZDE...

CLUB ATABAY

Eskihisar Darca İstanbul TURKEY

Tel: (0262) 655 92 12 - 655 58 54

Faks: (0262) 655 56 16

İrtibat/Correspondence/Korrespondenz

CLUB ATABAY

Acıbadem: 81010 Kadıköy İstanbul TURKEY

Tel: (0216) 339 48 50 (4 Hat/Lines/Linien)

Telex: 29469 drug tr Fax: (0216) 339 61 41

Club
ATABAY

TOTAL
MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ

GÜRCÜSTAN ÜNİVERSİTELERİ

Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te mevcut TIP ÜNİVERSİTESİ, TEKNİK ÜNİVERSİTE ve DEVLET ÜNİVERSİTESİ dışında dünyaca meşhur iki öğretim kurumunu size tanıtıyoruz.

GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ

Resim, Dekorasyon, Dizayn, Heykeltraşlık, Seramik, Mimarlık, İç Mimarlık, Ağaç ve Metal, Tekstil, Mobilya ve Giyim-Kuşam konularında üniversite eğitimi vermektedir.

TİFLİS SPOR AKADEMİSİ

Spor Gazeteciliği Eğitimi, Spor Psikoloğu (Doktor), Çeşitli Dallarda Spor Öğretmenliği, Spor Hastalıkları Hekimliği, Fiziksel Terapi ve Masaj Öğretmenliği, Tenis, Futbol, Voleybol, Basketbol, Binicilik ve Yüzme Dallarında Eğitim, Dalgıçlık ve Kayak Öğretmenliği konularında üniversite eğitimi vermektedir.

Eğitim ücreti yıllık \$ 1750 - \$3000 arasında değişmekte olup bu ücret içine her türlü ders araç gereci ile kaloriferli yurtlarda konaklama dahildir.

TÜRKİYE RESMİ TEMSİLCİLİĞİ:

TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.

Cumhuriyet Cad., No:59

Rişvanoğlu Apt. K:6 D:5

Harbiye – İSTANBUL

Tel: (0212) 231 08 04 - (0212) 233 56 82

Faks: (0212) 233 71 04

güne başlarken bir sevgi busesi

TWIN Çift Biçaklı
(50'lik Kartela)

TWIN Çift Biçaklı
(5'li Poşette)

TWIN Çift Biçaklı
(5'li Dispenser)

PIVOTING
Oynar Biçaklı
Traş Makinesi

PIVOTING - PLUS
Makine Kartuşları

MONO Tek Biçaklı
(5'li Poşette)

MONO Tek Biçaklı
(50'lik Kartela)

ZAZA[®]
TRAŞ BIÇAKLARI

Traş biçığında aradığınız her şey.
Kalite ve ucuzluk

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü - İSTANBUL

Tel: (0-212) 522 19 62 - 231 21 25 Fax: (0-212) 247 02 94